

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра прикладної економіки

Дрозд Софія Володимирівна

УДК 338.45:336.14:352

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Аналіз впливу суб'єктів господарювання на формування
місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної
територіальної громади**

Бізнес-економіка

(назва освітньої програми)

051 - Економіка

(шифр і назва спеціальності)

/С. В. Дрозд/

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник

к.е.н., доц. Паневник Тетяна Миколаївна

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

У.Б. Бережницька

(підпис)

(дата)

(ініціали та прізвище)

Рецензент

(підпис)

(дата)

(ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківськ – 2024

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
“ ___ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Студенту _____ Дрозд Софії Володимирівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема магістерської роботи Аналіз впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади

затверджена наказом ректора університету від “_15_”_11_2023 р. № 664/7

2. Термін здачі студентом закінченої роботи “_10_” січня 2024 р.

3. Вихідні дані роботи: статистична та звітна інформація Управління статистики в Івано-Франківській області

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити):

Вступ

1. Теоретичні та методичні основи процесу формування місцевих бюджетів

2. Аналіз впливу суб'єктів господарювання у формування доходів бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади

3. Напрями та шляхи підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

4. Висновки

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік ілюстративного матеріалу

1. Динаміка доходів та видатків державного та місцевих бюджетів

2. Структура доходів місцевих бюджетів

3. Структура доходів міського бюджету Івано-Франківської ТГ

4. Динаміка окремих податків у доходній частині загального фонду бюджету Івано-Франківської ТГ

5. Динаміка основних показників діяльності суб'єктів господарювання Івано-Франківської ТГ

6. Динаміка податків та зборів, сплачених юридичними особами Івано-Франківської ТГ

7. Внесок суб'єктів господарювання у доходи загального фонду міського бюджету

8. Напрями зміцнення доходної частини бюджету Івано-Франківської територіальної громади

9. Чинники податкової політики, що сприяють підвищенню впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

6. Консультанти з роботи, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	

7. Дата видачі завдання “__” _____ 20__ р.

Керівник _____ **Т.М. Паневник**
(підпис) (розшифровка підпису)

Завдання прийняв до виконання _____ **С.В.Дрозд**
(підпис) (розшифровка підпису)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер і назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів магістерської роботи	Примітка
Вступ	24.09.2023	Виконано
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	14.10.2023	Виконано
АНАЛІЗ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	05.11.2023	Виконано
НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	27.12.2023	Виконано
Висновки	05.01.2024	Виконано

Студент _____ **С.В.Дрозд**
(підпис) (розшифровка підпису)

Керівник роботи _____ **Т.М.Паневник**
(підпис) (розшифровка підпису)

Дата затвердження календарного плану “_14_” _____ 11_____ 2022 р.

РЕФЕРАТ

У магістерській роботі проведено аналіз впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської громади.

Сферою дослідження є процеси формування доходів місцевих бюджетів на основі податкових платежів суб'єктів господарювання.

Метою магістерської роботи є розробка теоретичних засад та надання практичних рекомендацій щодо впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади

Відповідно до мети роботи поставлено наступні завдання:

- дослідження теоретичних та методичних основи процесу формування місцевих бюджетів
- аналіз впливу суб'єктів господарювання у формування доходів бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади
- визначення напрямів та шляхів підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

У ході дослідження були використані методи комплексного аналізу, аналіз і синтез, порівняння та узагальнення, індукція та дедукція, ряди динаміки, табличний, графічний тощо.

Практичне значення основних положень магістерської роботи полягає в можливості їх використання для покращення формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської громади на основі посилення впливу суб'єктів господарювання.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, місцевий бюджет, доходи бюджету, податкові надходження, податки, збори, місцеве оподаткування.

SUMMERY

In the master's work, an analysis of the influence of business entities on the formation of local budgets of the Ivano-Frankivsk city community was carried out.

The scope of the research is the processes of formation of revenues of local budgets based on tax payments of business entities.

The purpose of the master's thesis is to develop theoretical foundations and provide practical recommendations regarding the influence of business entities on the formation of local budgets of the Ivano-Frankivsk City United Territorial Community

In accordance with the purpose of the work, the following tasks are set:

- research of the theoretical and methodological foundations of the process of formation of local budgets
- analysis of the influence of business entities in the formation of budget revenues of the Ivano-Frankivsk urban territorial community
- determination of directions and ways of increasing the influence of business entities on the formation of local budgets

In the course of the research, the methods of complex analysis, analysis and synthesis, comparison and generalization, induction and deduction, series of dynamics, tabular, graphic, etc. were used.

The practical significance of the main provisions of the master's thesis lies in the possibility of using them to improve the formation of local budgets of the Ivano-Frankivsk city community based on the strengthening of the influence of business entities.

Keywords: business entity, local budget, budget revenues, tax revenues, taxes, fees, local taxation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	10
1.1. Економічний зміст механізму оподаткування суб'єктів господарювання, його основні принципи, функції та завдання.....	10
1.2. Теоретичні основи організації та функціонування місцевих бюджетів.....	19
1.3. Джерела формування місцевих бюджетів	28
Висновки за розділом 1.....	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	36
2.1. Сучасний стан державного та місцевих бюджетів України	36
2.2. Оцінка формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громад.....	43
2.3. Аналіз податкових надходжень від суб'єктів господарювання Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади	50
Висновки за розділом 2.....	60
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	63
3.1. Напрями удосконалення податкової політики та створення сприятливого клімату для розвитку господарської діяльності підприємств	63
3.2. Шляхи підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів.....	76
Висновки за розділом 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА.....	90

					МР.ЕК-63.00.00.000 ПЗ			
Змн.	Лист	№ докум.	Підпис	Дата	«Аналіз впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади	Літ.	Арк.	Акрушів
Розроб.		Дрозд С.В.						
Перевір.		Паневник Т.М..					6	
Реценз.								6
Н. Контр.								
Затверд.		Бережницька У.Б.						

ВСТУП

Сучасні мінливі тенденції бюджетної сфери багато в чому залежать від нормативно-правових змін законодавчого рівня. Оскільки децентралізовані фінансові ресурси є джерелом соціально-економічного розвитку регіональних одиниць, місцеві бюджети відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні розвитку держави загалом. При цьому вони повинні відповідати принципам фінансової незалежності, фінансової спроможності і стабільності, а також потребують постійного контролю з боку державних органів і органів місцевого самоврядування.

Тому в умовах децентралізації аналіз оподаткування суб'єктів господарювання та оцінка впливу податкових надходжень у місцевих бюджетах є вкрай актуальним питанням.

Проблеми податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання досліджувала значна кількість вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Волковець Т. В., Гладченко Т. Б., Міщенко Д. А., Перетятко А. В., Цимбалюк І.О., Антонюк Д.А., Карлін М.І., Кучерявенко М.П., Кравченко В.І. та ін. Враховуючи ці наукові надбання, а також якісні та кількісні зміни, що відбуваються в Україні, існує потреба у подальших наукових дослідженнях пов'язаних із впливом оподаткування суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів. Усе це зумовило вибір теми дослідження, обґрунтування її мети, завдань, а також формування структури змістовної частини роботи.

Мета магістерської роботи полягає в науковому обґрунтуванні шляхів підвищення ефективності механізму формування дохідної бази місцевих бюджетів в частині податкових платежів суб'єктів господарювання на основі комплексного дослідження теоретико-методичних засад і діючої практики.

Відповідно до мети роботи поставлено такі **завдання**:

- дослідження теоретичних та методичних основи процесу формування місцевих бюджетів
- аналіз впливу суб'єктів господарювання у формування доходів бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади
- визначення напрямів та шляхів підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

Метою магістерської роботи є розробка теоретичних засад та надання практичних рекомендацій щодо впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади

Відповідно до мети роботи поставлено наступні завдання:

- дослідження теоретичних та методичних основи процесу формування місцевих бюджетів;
- аналіз впливу суб'єктів господарювання у формування доходів бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади;
- визначення напрямів та шляхів підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процеси формування дохідної частини місцевих бюджетів на основі податкових платежів суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади формування місцевих бюджетів районного рівня в частині податкових надходжень від суб'єктів господарювання.

У ході дослідження були використані методи комплексного аналізу, аналіз і синтез, порівняння та узагальнення, індукція та дедукція, ряди динаміки, табличний, графічний тощо.

Теоретичне та методичне підґрунтя магістерської роботи становлять та нормативно-правові та законодавчі документи, дослідження вітчизняних та

зарубіжних науковців, офіційні статистичні дані, матеріали періодичних видань, електронні ресурси, а також результати авторських досліджень.

Магістерська робота складається трьох розділів. У першому розділі проведено дослідження теоретичних та методичних основи процесу формування місцевих бюджетів. У другому розділі здійснено аналіз впливу суб'єктів господарювання у формування доходів бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади. У третьому розділі визначено напрями та шляхи підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів.

Обсяг магістерської роботи становить 95 сторінок. Список посилань на джерела складається із 46 літературних джерел.

Практичне значення основних положень магістерської роботи полягає в можливості їх використання для покращення формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської громади на основі посилення впливу суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1 Економічний зміст механізму оподаткування суб'єктів господарювання, його основні принципи, функції та завдання

З часів виникнення перших державних формувань, з'явилася необхідність застосування регулюючих важелів в економічному житті країни. Мотивацією такого втручання стала необхідність виконання державою своїх функцій по відношенню до громадян країни. Саме необхідність реалізації призначення держави зумовила появу специфічного методу акумуляції коштів – оподаткування та створення своєрідної системи, яка б забезпечувала регулярні надходження коштів до державної скарбниці посередництвом специфічного виду державної політики – податкової.

Як наслідок, способом реалізації податкової політики є податковий механізм, який створюється відповідно до обраного кожною державою курсу податкової політики та системи оподаткування, а також поєднує умови й особливості, що притаманні специфіці економічного середовища країни, етапу її розвитку, перспективним цілям. Саме тому приналежність того чи іншого податку до визначеної системи оподаткування та реалізація ним цілей податкової політики визначається за допомогою податкового механізму, що є одним з важелів урядового регулювання економічних процесів.

Волковець Т.В. вважає, що податковий механізм — це сукупність важелів, інструментів і методів регулювання відносин, які використовуються для реалізації податкової політики, найважливішою метою якої є побудова системи, здатної забезпечити виконання податками покладених на них функцій при узгодженні інтересів держави і платників податків [1, с. 328].

На думку Т.Б. Гладченко, податковий механізм складається з сукупності інструментів, методів, важелів, обмежених принципами податкової політики та при цьому виконує функції планування, регулювання та контролю [2, с. 63].

Кучерявенко М. [3, с. 90-91] проводить взаємопов'язані паралелі між згаданою дефініцією та податковою системою держави. Автор доводить, що податковий механізм має визначену кількість елементів, які поділяються на дві групи: основні, до якої відносяться сутнісні характеристики податку, та додаткові, що розкривають специфіку конкретного податкового механізму та його використання. Н. В. Васильєва визначає податковий механізм як комплекс відносин, що відображає взаємовигідне співробітництво територіальної громади, органів державної влади, місцевого самоврядування та підприємницьких структур, які через вироблення спільних рішень, стимулювання пріоритетних заходів впливають на місцевий економічний розвиток певної території [3, с. 73].

Отже, податковий механізм слід розуміти як сукупність функцій і принципів оподаткування, що реалізуються податковою системою за допомогою визначених організаційних форм, методів, інструментів і важелів з метою досягнення цілей податкової політики держави.

Податковий механізм справляння податків є загальним по всій країні та задіюється у процесі функціонування податкової системи держави з метою реалізації цілей податкової політики. При цьому в основу функціонування податків покладено виконання як класичних, так і додаткових принципів діяльності, що допомагають реалізувати фіскальну і регулюючу функції. Однак діяльність податкового механізму неможлива без відповідних методів його реалізації, якими є податкове право та податковий менеджмент, а також податкових інструментів і важелів.

Загалом, податковий механізм є явищем загальним, а конкретно до кожного податку слід вживати термін «механізм оподаткування». В цьому випадку окремої

уваги заслуговує механізм оподаткування доходів суб'єктів господарювання, оскільки він у процесі реалізації податкової політики держави має одну з пріоритетних бюджетоформуючих ролей. Саме врахування усіх характерних для податку на доходи юридичних осіб елементів оподаткування дозволяє створити автентичний механізм його функціонування, який працює з метою реалізації цілей податкової політики держави на підставі реалізації властивих цьому податку функцій і принципів за допомогою окреслених законодавством елементів – бази та об'єкта оподаткування, визначених ставок і встановлених пільг. Однак, крім зазначених вимог, механізм оподаткування доходів юридичних осіб має бути ефективним та відповідати певним, чітко визначеним критеріям. Серед основних з них – критерій фіскальної ефективності, який характеризує дієвість механізму на рівні держави та показник рівня податкового тягаря (навантаження) для платника податку.

Не менш важливим, при характеристиці механізму оподаткування є визначення терміну «суб'єкт господарювання» та «юридична особа».

Згідно ст.55, Господарського Кодексу України [5] суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. А згідно ст. 23, юридична особа - це організація, що має відособлене майно, може від свого імені здобувати майнові й особисті немайнові права й мати обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді, арбітражному суді або в третейському суді [5].

За ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [6] суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, яка займається діяльністю з виробництва,

реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю; будь-яка юридична або фізична особа, яка здійснює контроль над суб'єктами господарювання, група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності.

У Цивільному кодексі відзначено, що юридична особа – організація, суб'єкт права, здатний від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки та самостійно брати участь у правовідносинах, бути позивачем та відповідачем у суді. В Україні організація визнається юридичною особою виключно після проведення її державної реєстрації та внесення до Єдиного державного реєстру. Юридична особа є категорією цивільного права, юридичні особи беруть участь і у відносинах з нерівноправним становищем учасників, що ґрунтується на нормах адміністративного права, конституційного права, кримінального права [7].

Отже підсумовуючи можна сказати, що суб'єкт господарювання – це організація, яка на основі юридично відокремленого майна в межах своєї господарської компетенції безпосередньо здійснює господарську діяльність.

Важливе значення в механізмі оподаткування суб'єктів господарювання посідає фіскальний потенціал оподаткування, який є найістотнішою складовою податкового потенціалу регіону загалом і характеризує його податкові можливості.

Податковим потенціалом є максимально можлива величина потенційного ресурсу регіону, мобілізація та ефективне використання якої приведе до збільшення доходів бюджету та сприятиме соціально-економічному розвитку регіону [8]. Згідно до іншої наукової позиції, податковий потенціал – прогнозний обсяг

податкових надходжень, який реалізується через систему взаємодії податкового законодавства, органів податкової служби та платників податків із метою максимально можливого наповнення бюджетів фінансовими ресурсами задля стимулювання процесів розвитку у державі та її регіонах [9].

Фіскальний потенціал оподаткування представляє собою комплекс правових, організаційних та економічних заходів щодо повного використання наявних і прихованих можливостей справляння податків та нарощування податкових надходжень з усіх джерел доходів з метою фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Важливим призначенням механізму оподаткування суб'єктів господарювання є реалізація регулюючого потенціалу оподаткування, який покликаний, організувати, упорядкувати відносини з приводу мобілізації податкових платежів, що є одним з головних джерел доходів, до бюджету. Метою податкового регулювання є динамічне збільшення податкових надходжень, тобто посилення його фіскального значення, а також активізація регулюючої функції.

Що стосується механізму оподаткування суб'єктів господарювання в Україні, то в його основу покладені наступні принципи:

Стабільність податків – основні податки в Україні встановлюються у законодавчому порядку ВРУ на тривалий період часу.

Рівна напруженість податків – незмінність податкової ставки протягом певного періоду часу. Обов'язковість сплати податків всіма суб'єктами господарської діяльності. Сплата податків повинна відбуватися у встановлений законодавством термін.

Принцип соціальної справедливості. Всі суб'єкти господарської діяльності знаходяться в рівних економічних умовах і повинні сплачувати однакові податки по встановлених однакових ставках незалежно від форм власності, господарювання та регіонів, де здійснюється господарська діяльність.

Принцип стимулювання оподаткування. Ставки податків, які застосовуються, повинні стимулювати розвиток відповідних видів виробництва [11].

Дальше розглянемо функції механізму оподаткування суб'єктів господарювання, які відбивають їх сутність, і є похідними від функцій фінансів та реалізують ті самі завдання, тільки в порівняно вузьких межах. З огляду на це функції податків можна згрупувати у два блоки: основні й додаткові. Основні функції охоплюють сутнісну функцію податку (фіскальну) і дві загальнофінансові (регулюючу і контрольну). Саме на цих функціях ґрунтується податковий механізм і разом з ними становить цілісний комплекс. Додаткові функції деталізують головні цілі, реалізовані через підсистему основних функцій. Якщо основні функції є обов'язковими для всіх видів податків, то додаткові мають відтінок факультативності і не обов'язково представлені в усіх податках [12].

Таблиця 1.1 – Функції податків

Функція податків	Призначення
<i>Основні</i>	
Фіскальна	Поповнення дохідної частини бюджету, доходів держави для задоволення потреб суспільства.
Регулююча	Регулює виробництво і споживання.
Контрольна	Оцінювання раціональності, збалансованості податкової системи, кожного податку; перевірка, наскільки податки відповідають реалізації мети.
<i>Додаткові</i>	
Розподільна	Наповнити скарбницю, щоб потім розподілити отримані кошти.
Стимулююча (дестимулююча)	Створює орієнтири розвитку чи згортання виробництва, діяльності.
Накопичувальна	Забезпечує наповнення бюджету на певний період.

Як видно з табл. 1.1 найважливішою є фіскальна функція податків. Відповідно до цієї функції податки виконують своє основне призначення. В період становлення буржуазної держави ця спрямованість податків вважалася єдиною. Однак до кінця XIX ст. нова концепція податків розглядає їх як соціальний регулятор, знаряддя реформ, і до кінця 30-х років XX ст. податки вже вважаються засобом регулювання економіки, забезпечення стабільного економічного зростання. Дуже важливою є стабільність фіскальної функції податків, коли остання означає не простий перелік надходжень до бюджету, а механізм цих надходжень, що діє на постійній, стабільній основі, забезпечує централізоване стягнення податків, співвідношення їх з витратами бюджетів.

Своєрідним доповненням до попередньої функції слугує регулююча. При цьому регулюючий механізм існує об'єктивно, і вплив на платників податків здійснюється незалежно від волі держави. Часто під регулюючою функцією розуміють лише надання пільг окремим галузям чи виробникам. Однак податкове регулювання – більш складний механізм, що враховує не тільки податковий тиск, а й перспективи того чи іншого виду діяльності, рівні прибутковості і т. ін.

Контрольна, що реалізується у процесі оподаткування при регламентації державою фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій, одержанні доходів громадянами, використанні ними майна. За допомогою цієї функції оцінюють раціональність, збалансованість податкової системи, кожного податку, перевіряють, наскільки податки відповідають реалізації мети в умовах, що склалися [12].

Своєрідним відображенням фіскальної функції є (додаткова) розподільна: її завдання – наповнити скарбницю, щоб потім розподілити отримані кошти. Але на стадії розподілу ця функція дуже тісно переплітається з регулюючою, і в одній дії можуть виявлятися обидві ці функції. Наприклад, непрямі податки, регулюючи споживання, створюють основи для перерозподілу коштів одних платників на

користь інших (акцизи на делікатесні види продуктів). Це дає підставу говорити про існування первинного і вторинного розподілу (перерозподілу) за допомогою податків.

Не менш важливою є стимулююча (дестимулююча), що створює орієнтири розвитку чи згорання виробництва, діяльності. Як і регулююча, вона може бути пов'язана із застосуванням механізму пільг, зміною об'єкта оподаткування, зменшенням оподаткованої бази. Іноді цю функцію розглядають як підвид регулюючої.

Узагальненням усіх попередніх функцій є накопичувальна, з якою пов'язані їх виникнення і розвиток. Але це тільки на перший погляд. Вона має тимчасовий характер, виступає етапною, що забезпечує наповнення бюджету на певний період. Кінцева мета оподаткування – сформувати не тільки бюджет, а й створити мету, інтереси в розподілі цих та інших коштів платників, тобто створити умови для нагромадження як юридичними, так і фізичними особами. У цьому разі йдеться про активне нагромадження, що виражається у збільшенні потужностей, розвитку виробництва і т. ін. Здійснити це можна за допомогою диференціації чи зниження майнових податків, надання пільг за цільового використання коштів. Ця функція дуже тісно пов'язана зі стимулюючою, але є більш глобальною й узагальнюючою. Якщо стимулююча функція пов'язана з процесом, діяльністю платників, то накопичувальна орієнтована на кінцевий результат, визначає мету діяльності і має більш статичний характер [13].

Розглянувши сутність механізму оподаткування його принципи та функції, слід зазначити, що його стратегічними завданнями є реалізація фіскального і регулюючого потенціалу оподаткування суб'єктів господарювання. Це означає, що із ростом добробуту платників податків, розширенням бази оподаткування буде відбуватись збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів, що дасть змогу проводити активну соціальну політику регіону. Тому доцільним є розгляд

видів податків на основі Податкового кодексу України [14]. Відповідно до ст.8 Податкового Кодексу України (ПКУ) в Україні установлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори. До загальнодержавних належать податки та збори, що установлені ПКУ і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім випадків, передбачених ПКУ. До місцевих належать податки та збори, що установлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільських, селищних і міських рад в межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

В ст.9 ПКУ зазначені податки та збори, які є загальнодержавними, а саме: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний збір; екологічний податок; рентна плата; мито.

Перелік місцевих податків та зборів наведений у ст.10 ПКУ. До податків відносяться: податок майно та єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Отже підсумовуючи опрацьований матеріал відзначимо, що податковий механізм є явищем загальним, а конкретно до кожного податку слід вживати термін «механізм оподаткування». В цьому випадку окремої уваги заслуговує механізм оподаткування суб'єктів господарювання, оскільки він у процесі реалізації податкової політики держави має одну з пріоритетних бюджетоформуючих ролей. Основними принципами механізму оподаткування виокремлено: стабільність, рівна напруженість, обов'язковість, сплата у встановлений законодавством термін, принцип соціальної справедливості, принцип стимулювання оподаткування. Функції механізму оподаткування згруповано у два блоки: основні й додаткові. Основні функції охоплюють сутнісну функцію податку (фіскальну) і дві загальнофінансові (регулюючу і контрольну). Саме на цих функціях ґрунтується податковий механізм і разом з ними становить

цілісний комплекс. Додаткові функції деталізують головні цілі, реалізовані через підсистему основних функцій. Завданнями збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів.

1.2 Теоретичні основи організації та функціонування місцевих бюджетів

Економічна сутність місцевих бюджетів впливає з поняття фінансів і визначається функціями місцевої влади. Потенційні можливості місцевих бюджетів полягають в їх економічній природі впливу на процеси суспільного розвитку. Місцевим бюджетам, властиві деякі специфічні риси.

Місцеві бюджети є особливою формою розподільчих відносин, пов'язаною з виокремленням частини вартості суспільного продукту у фондах грошових засобів місцевих органів влади і її використання в основному на задоволення різнобічних соціально-культурних та комунально-побутових потреб членів суспільства, тобто у визначеній мірі на розширене відтворення. Місцеві бюджети передбачені для перерозподілу вартості між територіями, галузями і секторами економіки та сферами суспільної діяльності. При цьому пропорції і форми бюджетного розподілу визначаються потребами суспільного виробництва і завданнями, що стоять перед суспільством на кожному етапі розвитку.

Місцеві бюджети В.Ю. Ніколенко розглядає у двох аспектах. Першим є той, що вони виступають організаційною формою мобілізації частини фінансових ресурсів, що потрапляють у розпорядження місцевих органів самоврядування. Щодо другого, то місцеві бюджети є системою фінансових відносин, що складаються як між місцевими та державним бюджетами, так і всередині сукупності місцевих бюджетів [19, с.12].

Реалізація об'єктивних передумов використання місцевих бюджетів у суспільному відтворенні залежить від конкретних організаційно-правових форм, у яких проходить функціонування бюджетних відносин. Завдяки організаційним

формам стає можливе використання місцевих бюджетів як активного інструменту управління територіальною економікою. Правильне розуміння співвідношення між об'єктивною і суб'єктивною сторонами функціонування місцевих бюджетів дає можливість найбільш ефективно використовувати їх для комплексного соціально-економічного розвитку територій.

Бюджет самоврядних органів, практично є похідною величиною від філософії управління державою, яка закладається в Конституції України [20], Бюджетному кодексі України [21] законодавчих актах і відображає не декларативний, а фактичний стан з правом населення вирішувати самостійно справи місцевого значення. Бо місцеве самоврядування ефективно рівно настільки, наскільки воно забезпечене фінансовими ресурсами.

Бюджет самоврядування повинен бути головним фінансовим документом певної територіальної громади, до якого максимально можливо включатимуться всі кошти і видатки, що здійснюються на такому рівні самоврядування. Тільки через включення до бюджету, що приймається безпосередньо населенням або вибраним органом представників територіальної громади, можна забезпечити найбільшу ефективність, прозорість, достовірність, контрольованість формування і розподілу фінансових ресурсів на мікрорівні управління, який є однією з найважливіших складових сучасних демократичних держав – місцеве самоврядування.

Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів визначені у Європейській хартії про місцеве самоврядування [22], Всесвітній декларації про місцеве самоврядування [23], Європейській хартії міст та інших документах [24].

Розглянувши процес організації та функціонування бюджетів можна сказати, що в ньому закладено лише основи теорії місцевих фінансів, які повинні стати базою для подальших шляхів становлення та розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні. Це насамперед стосується оптимального формування і

вибору розмірів територіальних громад, вибору моделей організації міжбюджетних відносин, механізмів функціонування самостійних місцевих бюджетів, розвитку системи місцевого оподаткування, комунального кредиту, комунальних платежів, структури й переліку мінімальних соціальних стандартів .

Без налагодженого функціонування системи місцевого самоврядування важко формувати економічні структури, оскільки саме на місцевому рівні складаються значні та стійкі фінансові взаємовідносини. З цієї позиції вагомого значення набуває процес формування бюджетної діяльності органів місцевого самоврядування, тому що без стійкої фінансової бази місцевих органів самоврядування неможливий перехід усієї країни до насправді ринкових відносин .

Значні відмінності в рівні економічного розвитку регіонів і умовах життя в них ведуть до соціальних конфліктів та політичної нестабільності, про що свідчать події останніх місяців. Тягар проблем, які нагромадилися, негативно позначається на розвитку регіонів.

Реформа децентралізації, одна з найуспішніших в Україні, змінила спосіб взаємодії між центральною та місцевою владою у фінансовій сфері. Збільшення фінансової самостійності місцевих громад та їх здатність до самостійного розвитку є важливими факторами, які підтримують конкурентоспроможність різних територій. В умовах децентралізації та зрослої ролі місцевого самоврядування, місцеві бюджети стають ключовим інструментом для забезпечення розвитку та конкурентоспроможності різних територій [17].

В Україні доходи місцевих бюджетів (з урахуванням коштів, які надходять у порядку перерозподілу з Державного бюджету) становлять приблизно 50% загальної суми доходів зведеного бюджету. Це дещо більше, ніж в унітарних державах , але менше, ніж у країнах з федеративним укладом, де бюджетні доходи

членів федерації і органів місцевого самоврядування становлять близько 60% доходів консолідованих бюджетів. Але для місцевих органів влади важливі не стільки вказані пропорції, скільки наявність фінансових можливостей самостійного вирішення питань, які входять у сферу їх компетенції .

Децентралізація компетенцій щодо розв'язання державних завдань у сучасних демократичних суспільствах дозволяє досить гнучко пристосовувати надання суспільних благ і послуг до потреб як окремих громадян, так і жителів різних регіонів. Можливість кращого врахування уподобань та інтересів громадян є основним економічним аргументом на користь фінансової самостійності регіональних та місцевих органів влади. Аргументом «проти» слугує необхідність створити в країні більш-менш однаковий рівень забезпечення населення суспільними благами і послугами . Тому багаторівневі бюджетні системи завжди виступають результатом пошуку компромісу між самостійністю регіонів і необхідністю міжрегіонального вирівнювання умов життя, що дістає відображення в розподілі державних функцій між центральними і місцевими органами влади, компетенцій щодо питань формування податкового законодавства, а також прав в управлінні податками і одержанні конкретних податків до відповідних бюджетів .

При натиску політичних і економічних занепокоєнь, особливо побоювання розпаду та макроекономічної кризи, постала об'єктивна необхідність у децентралізації державних фінансів .

Децентралізація полягає в передачі прав на прийняття рішень не просто представникам центральної влади, а органам, які не перебувають в ієрархічній підпорядкованості центральним органам влади й найчастіше обираються зацікавленими громадянами [16].

Доходна база місцевих бюджетів має важливий зв'язок з політикою макроекономічної стабілізації в країнах з перехідною економікою. Згадана

фінансова політика (разом із монетарною політикою) є ключем макроекономічної стабілізації.

Важливі складові системи соціальної безпеки, такі як соціальний благоустрій, підтримка сімей, субсидування споживача, виплата деяких видів пенсій та допомоги на випадок безробіття, було делеговано в якійсь мірі або повністю місцевим органам влади. Інколи управління деякими соціальними програмами може мати сенс для місцевих органів влади, але вони не можуть надавати такі послуги ефективно, якщо вони хронічно недостатньо профінансовані.

У ряді випадків регіональна диференціація податкових надходжень зумовлена технікою стягнення податків і з огляду на це теж може потребувати перерозподілу доходів [24].

Міжрегіональний перерозподіл державних доходів досі не має ні чітко сформульованого змістовного обґрунтування, ні чітких правил. У Бюджетному кодексі запропонований формулярний підхід перерозподілу фінансів [21]. Він не зовсім відповідає реальним потребам органів місцевого самоврядування. Нетранспарентність такого перерозподілу призводить до того, що області, де рівень податкових надходжень у розрахунку на душу населення вищий, ніж у середньому по Україні, опиняються в гіршому становищі з точки зору доходів місцевих бюджетів порівняно з областями, де він нижчий.

Конституція України закріпила право введення податків за Верховною Радою, але в статті 143 Конституції правом встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону наділені територіальні громади села, селища, міста безпосередньо через утворені ними органи місцевого самоврядування [20]. У розвиток конституційних положень у статті 69 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлено, що органи місцевого самоврядування відповідно до закону можуть встановлювати місцеві податки та збори, які

зараховуються до відповідних місцевих бюджетів [25]. Таким чином, органи місцевого самоврядування мають право самостійно приймати рішення про введення місцевих податків і зборів, але відповідно до закону.

Розгляд інших факторів формування місцевих бюджетів можливе лише після дослідження прийнятого в країні порядку виконання цієї роботи .

Відповідно до ст. 75 Бюджетного кодексу України сформовано порядок складання проектів місцевих бюджетів [21].

Процес складання місцевих бюджетів розпочинається до подання проекту закону про державний бюджет на відповідний рік до Верховної Ради України на розгляд у першому читанні. Протягом цього часу місцеві органи влади та самоврядування проводять аналіз виконання місцевих бюджетів за попередні бюджетні періоди, консультації з Міністерством фінансів України, Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету та іншими центральними органами виконавчої влади, розробляють і доводять до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів та здійснюють прогностичні розрахунки до проекту місцевого бюджету. Підґрунтям для здійснення необхідних розрахунків є Бюджетна декларація, ухвалена Кабінетом Міністрів України та затверджена Верховною Радою України, а також вказівки Міністерства фінансів України щодо особливостей складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний період з урахуванням прогностичних макропоказників (рівень споживчих цін, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, зростання цін і тарифів на енергоносії тощо).

Для формування місцевих бюджетів особливе значення мають пропозиції Основних напрямів бюджетної політики щодо:

— питомої ваги обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів;

— взаємовідносин Державного бюджету України з місцевими бюджетами в наступному бюджетному періоді;

— змін до законодавства, прийняття яких є необхідним для реалізації бюджетної політики держави;

— переліку захищених статей видатків бюджету.

Початком наступного етапу складання місцевих бюджетів відповідно є прийняття у другому читанні Верховною Радою України (за результатами голосування) рішення щодо проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік у цілому як закону.

Складанню проектів місцевих бюджетів передують ґрунтовна аналітична робота фінансових органів усіх рівнів. Міністерство фінансів України доводить місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період. Зі свого боку місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад з метою здійснення розрахунку прогнозних обсягів видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами, зобов'язані надавати Мінфіну інформацію щодо мережі, контингенту та обсягів видатків місцевих бюджетів у поточному бюджетному році на:

— охорону здоров'я;

— культуру і мистецтво;

— освіту, професійно-технічну та вищу освіту, дані про видатки на утримання учнів професійно-технічних і студентів вищих навчальних закладів з числа сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, інформацію про наявність дітей віком від 0 років до 6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських;

— фінансування соціальних програм і заходів з питань сім'ї, жінок, молоді та дітей;

— фізичну культуру і спорт.

Ці розрахунки також подаються Комітету Верховної Ради України з питань бюджету для їх розгляду.

Місцеві фінансові органи згідно з типовою формою бюджетних запитів на виділення асигнувань, визначеною Міністерством фінансів України, та з урахуванням особливостей складання проектів місцевих бюджетів розробляють і доводять до головних розпорядників бюджетних коштів місцевих бюджетів інструкції з підготовки бюджетних запитів. Інструкції до бюджету мають на меті управління процесом складання відповідного місцевого бюджету. При підготовці бюджетних запитів слід врахувати поточну соціально-економічну ситуацію в Україні, рівень перерозподілу ВВП через доходи зведеного бюджету.

Головні розпорядники бюджетних коштів організовують розроблення бюджетних запитів для подання місцевим фінансовим органам у терміни та порядку, встановлені цими органами. Головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують своєчасність, достовірність і зміст поданих місцевим фінансовим органам бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту місцевого бюджету, згідно з вимогами місцевих фінансових органів. З метою збалансування бюджету головні розпорядники коштів повинні здійснити заходи щодо оптимізації мережі бюджетних установ, визначення кількості бюджетних програм, які доцільно реалізовувати у межах наявного фінансового ресурсу.

При формуванні бюджетних запитів головним розпорядникам коштів слід враховувати обмеження щодо капітальних видатків, у зв'язку із першочерговістю фінансування захищених статей бюджетних видатків.

Місцеві фінансові органи на будь-якому етапі складання і розгляду проектів місцевих бюджетів здійснюють аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, з точки зору його відповідності меті, пріоритетності, а також дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. На основі результатів аналізу керівник місцевого фінансового органу приймає рішення про внесення бюджетного запиту до пропозиції проекту місцевого бюджету перед поданням його на розгляд місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад.

Виконавчі органи сільських, селищних, міських (міст районного значення) рад (крім виконавчих органів рад, для бюджетів територіальних громад яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти), подають відповідно районним чи міським фінансовим органам пропозиції щодо показників проектів відповідних бюджетів.

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проектів.

У тижневий строк з дня схвалення Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів України забезпечує доведення місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад розрахунків прогностичних обсягів міжбюджетних трансфертів, методики їх визначення, організаційно-методологічних вимог та інших показників щодо складання проектів місцевих бюджетів, а також пропозицій щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет (типової форми рішення).

У тижневий строк з дня прийняття закону про Державний бюджет України у другому читанні Кабінет Міністрів України забезпечує доведення місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад визначених таким законом показників міжбюджетних відносин (у т. ч. обсяги міжбюджетних трансфертів для відповідних бюджетів) і текстових статей, а також

організаційно-методологічних вимог щодо складання проектів місцевих бюджетів. У триденний строк з дня отримання таких документів обласні державні адміністрації доводять виконавчим органам міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) рад, районним державним адміністраціям відповідні обсяги субвенцій на здійснення державних програм соціального захисту. Отримана інформація є підставою для складання місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних місцевих рад проектів місцевих бюджетів і підготовки проектів рішень про відповідні місцеві бюджети.

Підсумовуючи відзначимо, що бюджетна децентралізація має проводитись перекладанням не дефіциту та фіскального тиску на місцеві бюджети, а перекладанням повноважень та фінансових важелів на місцеві органи самоврядування від централізованих міністерств та відомств. Формування доходів місцевих бюджетів має здійснюватися за принципом бюджетної еквівалентності або за принципом національної солідарності. Затратний підхід до формування місцевих бюджетів, що застосовується зараз, має наслідком виродження регіонів та відсутність стимулів до підвищення доходної бази місцевих бюджетів.

1.3 Джерела формування місцевих бюджетів

Доходи місцевих бюджетів формуються з різних джерел, причому порядок їхнього формування залежно від джерела регулюється різними законодавчими актами, але суть формування цих різних джерел одна – податкові чи неподаткові надходження від підприємств усіх форм власності та від населення, які об'єднуються у фінансові ресурси і зосереджуються в місцевому бюджеті. Основним джерелом формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів є

податки. Суть податків криється насамперед у примусовому відчужуванні державою частини знову створюваної вартості.

Місцевий бюджет повинен бути потужним інструментом пристосування поточного рівня економічного та соціального розвитку країни до пріоритетів розвитку суспільства. В ідеальному випадку, він має бути складений як засіб збереження балансу інтересів між перспективами економічного росту та потребами соціального розвитку.

Ціла низка положень Бюджетного кодексу України [21] виходять за межі просто бюджетних інструкцій, а можуть прямо вплинути на розвиток малого та середнього бізнесу на місцях та поліпшити наповнення місцевих бюджетів .

Бюджет складається із загального та спеціального фондів.

Загальний фонд бюджету включає:

- 1) усі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду;
- 2) усі видатки бюджету за рахунок загальних надходжень бюджету;
- 3) різницю між доходами і видатками загального фонду бюджету.

Надходження від здійснених запозичень, видатки на обслуговування боргу, забезпечення виконання гарантій і забезпечення інших боргових зобов'язань включаються тільки до загального фонду бюджету, якщо законодавством не передбачено інше.

Спеціальний фонд бюджету включає:

- 1) бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень;
- 2) гранти або дарунки (у вартісному обрахунку), одержані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету;
- 3) різницю між доходами і видатками спеціального фонду бюджету.

На відповідний бюджетний період склад спеціального фонду бюджету визначається Законом України про Державний бюджет України [26] або рішенням про місцевий бюджет. Підставою для рішення відповідної ради про створення спеціального фонду у складі місцевого бюджету може бути лише закон України. Передача коштів між загальним та спеціальними фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень. Платежі за рахунок спеціального фонду здійснюються в межах коштів, що надійшли до фонду на відповідну мету.

У статті 2.19 Бюджетного кодексу України визначення доходів місцевого бюджету дано як усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (трансферти, дарунки, гранти), а кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування за статтею 2.23 визначається як податки і збори (обов'язкові платежі), закріплені на постійній основі за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів [21]. Згідно статті 9 Бюджетного кодексу України, доходи місцевого бюджету класифікуються за такими розділами:

1) податкові надходження – встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі);

2) неподаткові надходження, тобто доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу; власні надходження бюджетних установ, інші неподаткові надходження;

3) доходи від операцій з капіталом;

4) трансферти, тобто кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Згідно з Бюджетним кодексом України, за місцевими бюджетами закріплюються точно визначені джерела доходів. Запевнення від держави, що ці доходи непорушні на певну кількість років, дозволяють місцевій владі вести стратегічне планування на довгострокову перспективу. Влада стає безпосередньо зацікавленою в розвитку підприємницької діяльності у межах своєї адміністративно-територіальної одиниці, створенні для неї належних умов, оскільки здобуває реальне поповнення місцевого бюджету.

Доходи бюджету класифікуються за такими розділами:

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження (визначаються: 1) доходи від власності та підприємницької діяльності; 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу; 3) надходження від штрафів та фінансових санкцій; 4) інші неподаткові надходження);
- 3) доходи від операцій з капіталом (включають надходження від продажу основних засобів, державних запасів товарів, землі і нематеріальних активів);
- 4) трансферти (безоплатні та безповоротні грошові ресурси, одержані від інших органів державної влади, місцевого самоврядування або міжнародних організацій).

Склад доходів місцевих бюджетів на виконання власних повноважень:

- 1) місцеві податки і збори, що зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування;
- 2) надходження сум відсотків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами;
- 3) податок на промисел, що зараховується до бюджету місцевого самоврядування;
- 4) власні надходження бюджетних установ та організацій, що утримуються з відповідного бюджету;

5) надходження дивідендів від участі відповідної ради у статутних фондах суб'єктів підприємницької діяльності;

6) 70% плати за забруднення навколишнього природного середовища (екологічний податок), з яких 50% зараховується до місцевих бюджетів і 20% - до обласних бюджетів;

7) кошти від відчуження майна, яке знаходиться у власності територіальної громади, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення;

8) фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до місцевих бюджетів;

9) плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у власності відповідної ради;

10) надходження від місцевих грошово-речових лотерей;

11) плата за гарантії, надані органом місцевого самоврядування;

12) благодійні внески, гранти та дарунки у вартісному обрахунку;

13) інші надходження на виконання власних повноважень, передбачені законодавством .

Міністерство фінансів України може надавати за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України в межах бюджетного періоду короткотермінові безвідсоткові позики місцевим бюджетам за умови їх використання виключно для проведення видатків загального фонду відповідного бюджету у разі виникнення короткотермінових касових розривів. Місцевий фінансовий орган може надавати позички іншим місцевим бюджетам в межах відповідної території на таких же умовах за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету.

Позички органів місцевого самоврядування – фінансова операція, що засвідчує зобов'язання органів місцевого самоврядування перед банками, іншими

фінансовими установами щодо повернення заборгованої суми, а також зобов'язання на сплату відсотків за користування та інших зборів з такої суми.

Існують короткострокові та довгострокові запозичення .

Короткострокові запозичення. Через нормальні часові коливання бюджету (наприклад, нерівномірне надходження доходів і регулярні зобов'язання по видатках, таких як оплата праці) місцеві фінансові органи намагаються згладити виконання бюджету і стабілізувати фінанси шляхом запозичення в межах попередньо визначених лімітів. Місцеві фінансові органи фактично повинні керувати зобов'язаннями по доходах і видатках для максимального збільшення заощаджень і мінімізації втрат.

Довгострокові запозичення. Капіталовкладення значною мірою фінансуються за рахунок бюджету розвитку або субвенцій згідно зі статтею 105 [27]. Органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати капітальні ресурси на основі внутрішньоурядових угод (стаття 107). Основна маса капітального фінансування тоді надходить з Державного бюджету, який фінансується частково позиками міжнародних проектів і грантами. Хорошим прикладом такого фінансування є Фонд надання позик на розвиток міст, що підтримується Міністерством фінансів і Всесвітнім банком .

Держава не несе відповідальності по зобов'язаннях за запозиченнями до місцевих бюджетів. Органи місцевого самоврядування повинні передбачити джерела забезпечення місцевих запозичень шляхом надання відповідних гарантійних зобов'язань.

Проблеми становлення інституту самостійних місцевих бюджетів Україні не можна розв'язати без використання зарубіжного досвіду формування власних доходів місцевих бюджетів, які становлять, наприклад, у Швеції та Швейцарії більше ніж 70%, в Іспанії – 50%, у Норвегії – 56% доходів місцевих бюджетів. Це також пов'язано з необхідністю запровадження в Україні поділу місцевих

бюджетів на два самостійні розділи: поточний бюджет і бюджет інвестицій. Кожному з цих бюджетів належить мати власні доходну і видаткову частини. Доходи бюджету розвитку мають формуватися за рахунок частини податкових надходжень, комунальних позик, банківських кредитів та інвестиційних субсидій. Видатки цього бюджету слід спрямовувати виключно на інвестиційні програми, на придбання обладнання та погашення основної частини боргу органів місцевого самоврядування. Може бути використано досвід розвинутих зарубіжних країн щодо утворення додаткових і приєднаних місцевих бюджетів.

Важливим при формуванні місцевих бюджетів є місцеві податки та збори.

Стан і рівень доходів місцевих органів влади значною мірою визначаються способами їх формування. Способи формування доходів, у свою чергу, зумовлені характером та особливостями економічної системи.

Висновки до розділу 1

Податковий механізм є явищем загальним, а конкретно до кожного податку слід вживати термін «механізм оподаткування». В цьому випадку окремої уваги заслуговує механізм оподаткування суб'єктів господарювання, оскільки він у процесі реалізації податкової політики держави має одну з пріоритетних бюджетоформуючих ролей. Основними принципами механізму оподаткування виокремлено: стабільність, рівна напруженість, обов'язковість, сплата у встановлений законодавством термін, принцип соціальної справедливості, принцип стимулювання оподаткування.

Функції механізму оподаткування згруповано у два блоки: основні й додаткові. Основні функції охоплюють сутнісну функцію податку (фіскальну) і дві загальнофінансові (регулюючу і контрольну). Саме на цих функціях ґрунтується податковий механізм і разом з ними становить цілісний комплекс. Додаткові

функції деталізують головні цілі, реалізовані через підсистему основних функцій. Завданнями збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів.

Розглянувши теоретичні основи організації та функціонування бюджетів районного рівня можна сказати, що бюджетна децентралізація має проводитись перекладанням не дефіциту та фіскального тиску на місцеві бюджети, а перекладанням повноважень та фінансових важелів на місцеві органи самоврядування від централізованих міністерств та відомств. Формування доходів місцевих бюджетів має здійснюватися за принципом бюджетної еквівалентності або за принципом національної солідарності. Витратний підхід до формування місцевих бюджетів, що застосовується зараз, має наслідком виродження регіонів та відсутність стимулів до підвищення доходної бази місцевих бюджетів.

Джерелами формування доходів місцевих бюджетів є такі розділи: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти, тобто кошти, одержані від інших органів державної влади. Стан і рівень доходів місцевих бюджетів значною мірою визначаються способами їх формування. Способи формування доходів, у свою чергу, зумовлені характером та особливостями економічної системи.

Для аналізу формування та використання місцевих бюджетів буде використано всю сукупність запропонованих методів та прийомів аналізу, оскільки проведення аналізу явищ та процесів за допомогою окремих методів не дає достатньо повного і точного результату.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Сучасний стан державного та місцевих бюджетів України

Бюджет виступає головним інструментом впливу держави на політичні, економічні та соціальні процеси в умовах економічної кризи. Метою виконання будь-якого бюджету є забезпечення надходження доходів і фінансування видатків у межах затверджених у Бюджетному кодексі України чітко встановлених повноважень усіх органів влади, що займаються питаннями виконання державного та місцевих бюджетів. Нині одним із пріоритетних постає питання раціонального функціонування такої системи виконання державного та місцевих бюджетів, яка забезпечила б обґрунтоване та доцільне використання фінансових ресурсів країни.

Військове вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року та подальше розгортання бойових дій завдали серйозного удару українській економіці, що, безумовно, відобразилося і на бюджетній системі країни.

Для збалансування фінансової системи країни внаслідок переорієнтування бюджету на військові цілі, виникла необхідність пошуку джерел фінансування постійно зростаючих видатків на військові потреби, забезпечення роботи критичної інфраструктури, здійснення найнеобхідніших соціальних і гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності громадян.

Бюджетна політика розвитку територій направлена на підвищення ролі органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері, надання їм розширених функцій та досягнення спроможності забезпечувати розвиток території за рахунок ефективного розпорядження наявними ресурсами та використання і пошук

додаткових можливостей формування спроможних територій. Протягом 2018-2022 рр. відбувалося поступове збільшення дохідної та видаткової частин державного бюджету України (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Показники державного та місцевого бюджету Івано-Франківської області, млн. грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Доходи державного бюджету України	928 108,3	998 278,9	1 076 016,7	1 296 852,9	1 787 395,6
Видатки державного бюджету України	985 842,0	1 072 891,5	1 288 016,7	1 490 258,9	2 705 423,3
Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без трансферту), %	22,3	23,30	22,60	22,80	24,40

Зокрема за досліджуваний період доходи державного бюджету України зросли на 92,58%, а видатки на 174,43%. Якщо протягом 2018-2019 рр. щорічний приріст доходів держбюджету становив 7%, то у 2020 р. він збільшився на 20,52%. У 2021 р. до державного бюджету надійшло 1296,9 млрд грн доходів. У порівнянні із 2020 р. надійшло доходів на 220,9 млрд грн більше або на 20,5%. У 2022 р. до державного бюджету (загального та спеціального фондів разом) надійшло 1787,4 млрд грн доходів. Порівняно з 2021 р. надійшло доходів на 490,5 млрд грн більше, або на 37,8 %. Суттєве зростання доходів державного бюджету у 2022 р. відбулося за рахунок позитивної динаміки власних доходів бюджетних установ і перерахування прибутку державних підприємств (рис.2.1).

Видатки державного державного бюджету у 2022 р. склали 2705,4 млрд грн, причому більша частина з них – це видатки на національну безпеку та оборону, обсяг яких у 2022 р. становили 1 трлн 537 млрд грн. Дефіцит державного бюджету в листопад сягав максимальних за всю історію розмірів (більше 170 млрд грн на місяць). Загалом у 2022 р. обсяг видатків перевищив доходи на 918,0 млрд гривень.

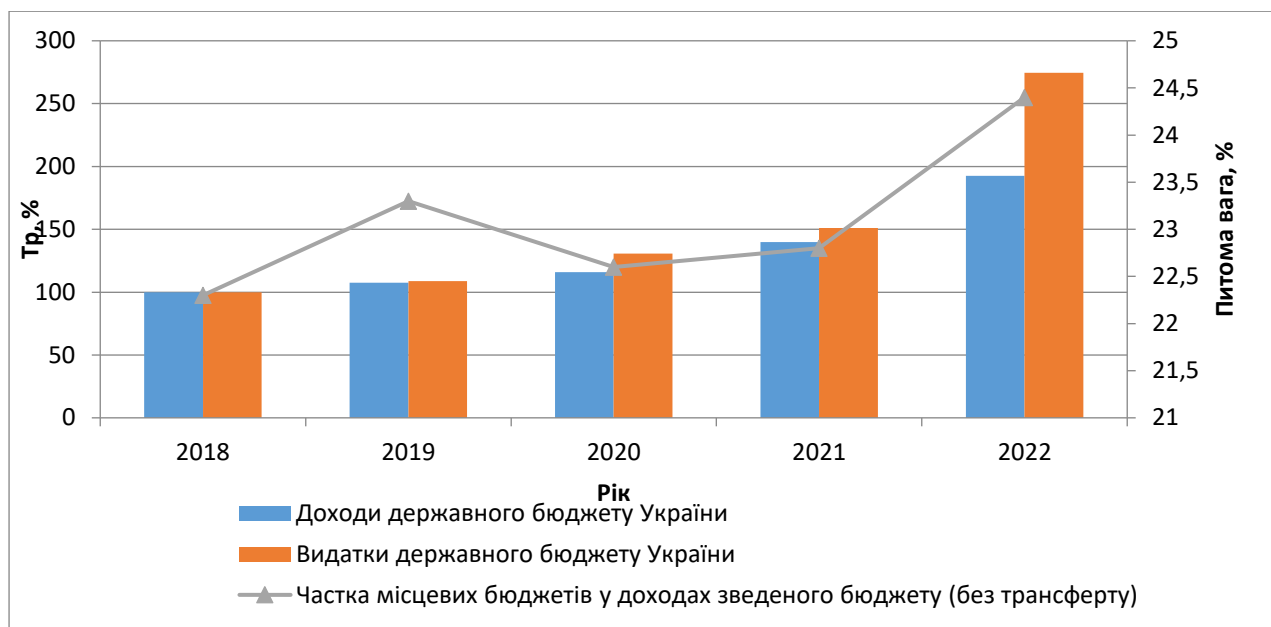

Рисунок 2.1 – Динаміка доходів та видатків державного та місцевих бюджетів

Разом із видатками на оборону Уряд України приділяв значну увагу фінансуванню соціальних видатків, зокрема на виплату різних видів допомоги внутрішньо переміщеним особам. Так, за втрату робочого місця внаслідок війни було здійснено компенсацію в розмірі 6500 грн на загальну суму 30,8 млрд грн у рамках бюджетної програми «Підтримка». Крім того, використано 53 млрд грн на здійснення допомоги понад 2 млн ВПО для покриття їх витрат на проживання.

В структурі доходів державного бюджету України значну частку займає ПДВ із вироблених в Україні товарів (25% у 2020 р. та 24,3% у 2022 р.) та ПДВ із ввезених на територію України товарів (25,55 у 2020 р. та 29,4% у 2022 р. Найменша питома вага припадає на рентну плату та плата за використання інших природних ресурсів – 4,9% у 2020 р. та 6,2% у 2022 р. (табл. 2.2). Надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів зросло, як у абсолютному, так і відносному вимірах, але за рахунок кардинального зменшення бюджетного відшкодування. Разом з тим знижувалися надходження акцизного податку і ПДВ з ввезених на територію України товарів (на 47,6%). Здебільшого це пов'язано із скороченням

обсягів імпорту та його звільненням від оподаткування на початку війни, збільшенням тіньового обігу підакцизних товарів, пільговим оподаткуванням ряду імпортованих товарів.

Таблиця 2.2 – Структура доходів державного бюджету України

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Надходження до державного бюджету	1076	100	1296,9	100	1787,4	100
В т.ч. трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	-	-	1,3	0,1	481,1	26,9
ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (без бюджетного відшкодування)	269,9	25	315,5	24,3	298,5	24,3
ПДВ із ввезених на територію України товарів	274,1	25,5	380,7	29,4	253,1	29,4
податок та збір на доходи фізичних осіб	117,3	10,9	137,6	10,6	148,4	10,6
податок на прибуток підприємств	108,7	10,1	147,8	11,4	117,0	11,4
акцизний податок із вироблених в Україні та ввезених в Україну товарів	138,3	12,9	162,5	12,5	102,4	12,5
рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	52,5	4,9	80,7	6,2	85,4	6,2
Інші доходи	15,5	10,7	70,9	5,5	301,2	16,9

В цілому протягом 2018-2022 рр. внаслідок різкого зниження прибутків підприємств та переходу ряду з них на спрощену систему оподаткування, надходження від податку на прибуток реально скоротилися на 37,1%. Значну роль у формуванні бюджетних доходів у 2022 р. відіграли трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ - 26,9%, зокрема іноземні гранти - 22% доходів. Така допомога засвідчила солідарність з Україною передових країн світу під час збройної агресії росії. Частка іноземних грантів у сумарному залученні зовнішнього фінансування (з урахуванням позик) досягла 46%. Залучення

підтримки світових лідерів та отримання суттєвої фінансової допомоги як у вигляді грантів, та кредитів дозволило збалансувати бюджет країни та закінчити 2022 рік з більш оптимістичними результатами, ніж передбачалося (рис.2.2).

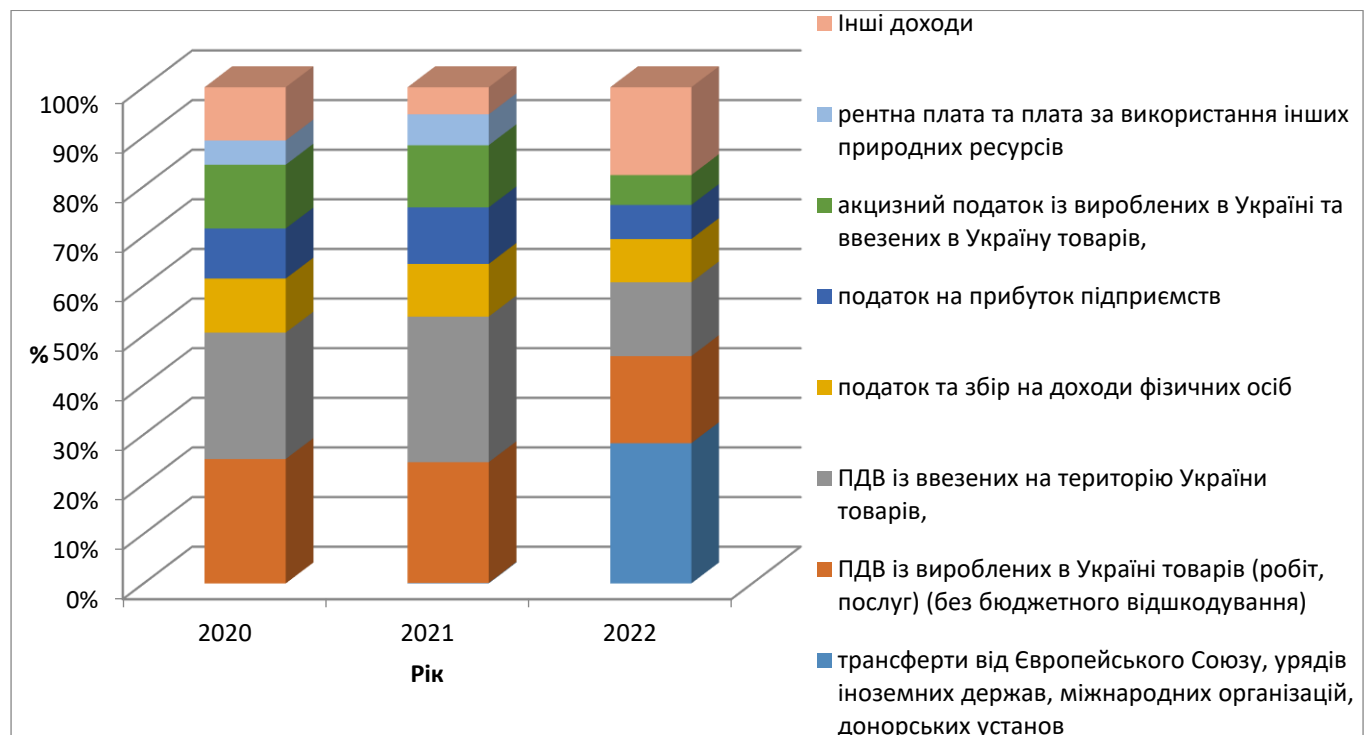

Рисунок 2.2 - Структура доходів державного бюджету України

Варто також відзначити, що за 2022 рік значно зросла частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету.

Військове вторгнення в Україну призвело до втрат всіх бюджетів, але обласні не підпали під такий негативний вплив як бюджети територіальних громад, які, в свою чергу, змогли швидко пристосуватися до нинішніх умов та відновити значно більший приріст. Найбільший рівень приросту у 2022 р. спостерігався у Львівській (43%), Житомирській (42%), Закарпатській (42%), Волинській (38%), Хмельницькій (34%), Чернівецькій (34%) та Івано-Франківській (32%) областях. Падіння доходів відбулося в бюджетах Донецької, запорізької, Луганської та Херсонської областей .

Це зумовлює необхідність врегулювання дисбалансів між рівнями розвитку різних громад, забезпечення стабільного розвитку, відновлення пошкодженої інфраструктури, чітке розмежування повноважень між всіма рівнями, підтримка демократичності прийняття рішень.

Розглядаючи найбільші за обсягами надходження до державного та місцевих бюджетів, помітно, що ключовими є: ПДФО, міжнародні гранти, ПДВ та податок на прибуток.

У 2021 році з державного бюджету місцевим бюджетам надано трансфертів (базову дотацію, додаткові дотації, субвенції) у загальній сумі 203,2 млрд грн, що на 42,2 млрд грн більше, ніж у 2020 році. З перерахованих трансфертів місцевими бюджетами повернуто до державного бюджету як невикористані 1,2 млрд гривень. Із місцевих бюджетів до державного бюджету перераховано реверсну дотацію у сумі 10,4 млрд грн, що на 1,6 млрд грн більше, ніж у 2020 році (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Структура доходів місцевих бюджетів

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Усього доходів з урахуванням міжбюджетних трансфертів з державного бюджету, з них:	471,5	100,0	580,7	100,0	555,1	100,0
міжбюджетні трансферти з державного бюджету	160,2	34,0	203,2	34,9	137,0	24,7
доходи без урахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету	311,3	66	378,0	65,1	418,3	75,3
з них:						
Податок та збір на доходи фізичних осіб	177,8	37,7	212,2	36,5	272,2	49,0
Інші податки та збори	63,2	13,4	82,5	14,2	73,8	13,3
Єдиний податок з фізичних осіб	27,6	5,9	34,8	6,0	32,9	5,9
Орендна плата з юридичних осіб	16,4	3,5	18,9	3,3	16,6	3,0
Внутрішні податки на товари та послуги	15,5	3,3	17,8	3,1	13,1	2,4
Земельний податок з юридичних осіб	10,8	2,3	11,8	2,0	9,7	1,7

Протягом 2022 р. з державного бюджету місцевим бюджетам надано трансфертів (базову дотацію, додаткові дотації, субвенції) у загальній сумі 137,0 млрд грн, що на 66,2 млрд грн менше, у порівнянні з 2021 р. Зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів обумовлено їх спрямуванням до резервного фонду державного бюджету. Кошти з резервного фонду використовувались на потреби Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та інших державних органів, залучених до виконання завдань щодо відсічі збройної агресії, забезпечення недоторканності державного кордону та захисту держави або для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації. З перерахованих трансфертів місцевими бюджетами повернуто до державного бюджету як невикористані 286,2 млн гривень.

Із загальної суми всіх надходжень, отриманих місцевими бюджетами у 2021 р., обсяг податків і зборів, становить 378,0 млрд грн, що на 66,7 млрд грн, або на 21,4 % більше проти 2020 р. У 2022 р. із загальної суми всіх надходжень, отриманих місцевими бюджетами, обсяг податків і зборів, становить 418,3 млрд грн, що на 40,3 млрд грн, або на 10,7 % більше порівняно з 2021 р.

У 2021 р. порівняно з 2020 доходи місцевих бюджетів збільшились в основному за рахунок податку та збору на доходи фізичних осіб на 34,4 млрд грн, інших податків та зборів на 19,3 млрд грн, єдиного податку з фізичних осіб на 7,2 млрд грн. У 2022 р. збільшення відбулось в основному за рахунок податку та збору на доходи фізичних осіб на 60,0 млрд грн. Загалом у структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу питому становлять податок та збір на доходи фізичних осіб, офіційні трансферти, єдиний податок з фізичних осіб (рис.2.3).

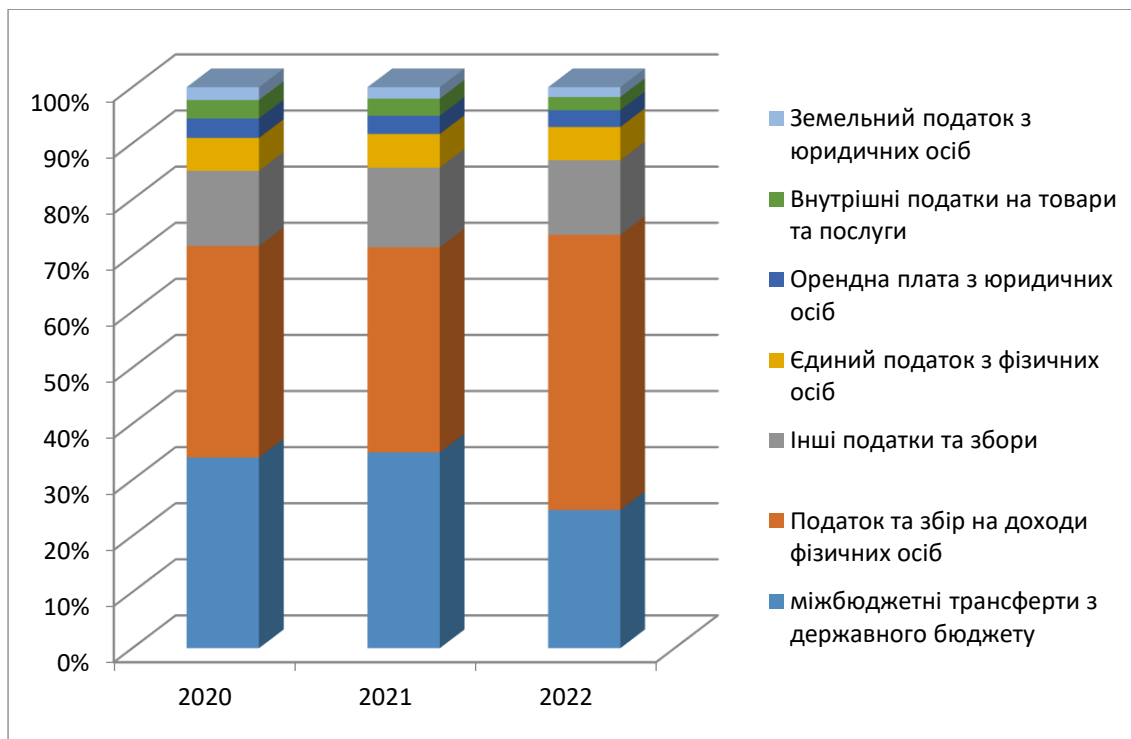

Рисунок 2.3 – Структура доходів місцевих бюджетів

Загалом за 2022 р. до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд грн. доходів загального та спеціального фондів. Найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень.

1.2. Оцінка формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади

Аналіз місцевих податків та зборів має велике значення як для господарюючого суб'єкта, так і для держави загалом, адже місцеві податки та збори є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів та державного бюджету, що впливає на економічний розвиток певного регіону, можливості державних структур.

Протягом 2020-2022 рр. доходи місцевого бюджету Івано-Франківської ТГ змінювались нерівномірно. Зокрема у 2021 р. їх сума збільшилась на 9,3% в порівнянні з 2020 р. в цей же час приріст доходів бюджету Івано-Франківської області становив 43,31%, а державного бюджету України 20,52%. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка доходів бюджету Івано-Франківської міської ТГ, млн. грн.

Показники	2020	2021	У % 2021/ 2020	2022	У % 2022/ 2021
Доходи місцевого бюджету Івано-Франківської області	3 349,02	3 660,64	109,30	3 099,33	92,54
Доходи бюджету Івано-Франківської ОТГ	2392,225	3428,293	143,31	3625,391	105,75
Доходи державного бюджету України	1 076 016,70	1 296 852,90	120,52	1 787 395,60	137,83

У 2022 р. доходи міського бюджету Івано-Франківської ТГ зменшилися на 7,46%. Внаслідок зміни трансфертної політики та реформ в окремих галузях (з 1 січня 2020 р. соціальні субвенції перенесено на Мінсоцполітики (пільги та житлові субсидії населенню + допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям), медична субвенція передбачалась лише на І квартал) спостерігається зменшення обсягів трансфертів до місцевих бюджетів.

У місцевому бюджеті Івано-Франківської територіальної громади на загальний фонд припадає 99,36% у 2020 р. У 2021 р. відбувається його скорочення до 87,51%, а у 2022 р. частка загального фонду досягає 96,44% (табл. 2.5., рис. 2.4).

Формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської територіальної громади відбувається за рахунок податків та зборів на доходи фізичних осіб (частка зарахування до бюджету - 60%), податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності (100%), рентну плату за спеціальне

використання лісових ресурсів (37 та 100%), рентну плату за користування надрами (5 та 100%), акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів (5%), акцизний податок з пального (13,44%), місцеві податки - податок на майно, єдиний податок, туристичний збір (100%), та екологічний податок, що зараховується до спеціального фонду бюджету (25%).

Таблиця 2.5 – Джерела доходів місцевого бюджету Івано-Франківської об'єднаної територіальної громади, тис. грн.

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Всього доходів загального фонду	2376930,4	99,36	3000109,7	87,51	3496161,3	96,44
Всього доходів спеціального фонду	15294,6	0,64	428183,4	12,49	129230	3,56
Всього доходів	2 392 225		3428293		3625391,3	

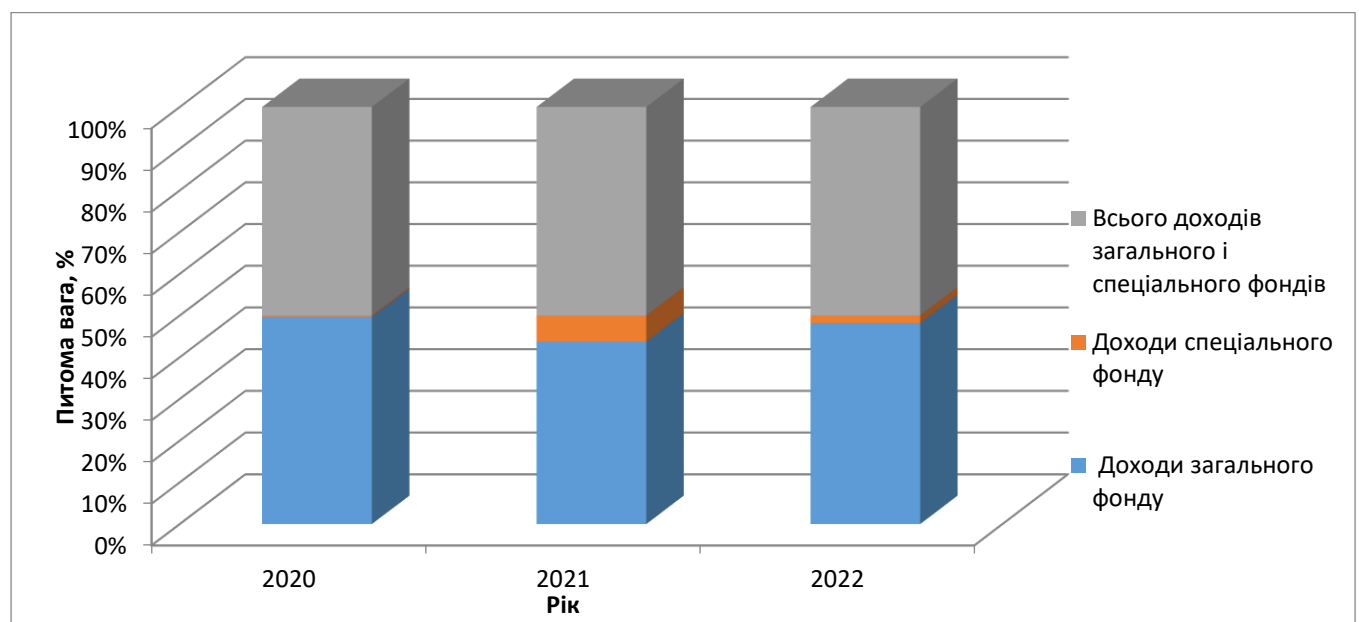

Рисунок 2.4 – Структура доходів міського бюджету Іван-Франківської ТГ

Розглянемо більш детально наповнення загального фонду місцевого бюджету (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка окремих податків у доходах загального фонду Івано-Франківської міської ТГ, тис. грн.

Показники	Роки	Фактичне значення	Абсол. приріст		Темп росту		Темп приросту	
			баз.	ланц.	баз.	ланц.	баз.	ланц.
Податок на доходи фізичних осіб	2020	1219155						
	2021	1491931	272775,8	272775,8	122,37	122,37	22,37	22,37
	2022	1951186	732030,5	459254,7	160,04	130,78	60,04	30,78
Податок на прибуток підприємств	2020	1149,3			100			-100,00
	2021	1173,8	24,5	24,5	102,13	102,13	2,13	2,13
	2022	1090,8	-58,5	-83	94,91	92,93	-5,09	-7,07
Місцеві податки	2020	416837,8			100			-100,00
	2021	610738,9	193901,1	193901,1	146,52	146,52	46,52	46,52
	2022	652440,9	235603,1	41702	156,52	106,83	56,52	6,83
Рентна плата	2020	35						
	2021	124,40	89,4	89,4	355,43	355,43	255,43	255,43
	2022	151,50	116,5	27,1	432,86	121,78	332,86	21,78
Акцизний збір	2020	118 336,8			100,00		0,00	
	2021	168 932,5	50 595,7	50595,7	142,76	142,76	42,76	42,76
	2022	121 790,5	121 790,5	-47142	102,92	72,09	2,92	-27,91
Офіційні трансферти	2020	577549	577549			100,00		0,00
	2021	663327	663327	85777,9	85777,9	114,85	114,85	14,85
	2022	605051	605051	27501,5	-58276,4	104,76	91,21	4,76

Надходження податку на доходи фізичний осіб протягом 2020-2022 рр. збільшились на 60%. При цьому у 2021 р. приріст становив 22,37%, а у 2022 р. 30,78%. Це зумовлено значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям. Також Івано-Франківська громада продемонструвала здатність протистояти загрозам та швидко адаптуватися до ситуацій, а також

змогла гідно прийняти внутрішньо-переміщених осіб, забезпечити їх належною інфраструктурою та наданням публічних послуг на відповідному рівні. І навіть з урахуванням значних податкових пільг громади зуміли наповнювати свої бюджети на рівні минулого року і відновити зростання.

У 2022 році Івано-Франківська МТГ отримала 2.9 млрд. грн. надходжень до загального фонду (13-те місце серед громад України; у 2021р. – 2.3 млрд.грн.), з них 22.6% - місцеві податки і збори .Сума місцевих податків та зборів протягом досліджуваного періоду зросла на 235603,1 тис. грн або на 56,52%. При цьому 46,52% приросту відбулося у 2021 р. На сьогоднішній день вони включають трикомпонентний податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, земельний податок), єдиний податок, збір за паркування транспортних засобів і туристичний збір та складають відповідно 17,54% у складі загального фонду доходів бюджету у 2020 р., 20,36% у 2021р. та 18,66% у 2022 р.

Суттєво зросла протягом 2020-2022 р. рентна плата. Зокрема за 2021 р. на 255,43% та 21,78%за 2022 р. це відбулося внаслідок суттєвого зростання рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів з 0,8 тис. грн у 2020р. до 108,4 тис. грн у 2021 р. та 132,4 тис. грн у 2022 р. Значне зростання надходжень вказаного податку відбулося за рахунок зростання обсягів рентної плати за спеціальне користування лісовими ресурсами у зв'язку зі змінами в законодавстві нормативу її зарахування до бюджетів ОТГ та приєднанням до міста територій з лісовими насадженнями при створенні об'єднаної громади. При цьому рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення зменшилася з 34, тис. грн у 2020 р. до 16 тис. грн. у 2021 р. та зросла до 19,1 тис. грн у 2022 р.

Акцизний податок в цілому у 2021 р збільшився на 42,75% за рахунок зростання на 40% акцизного збору від вироблених в підакцизних товарів, на 36%

акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів та на 44,8% акцизного податку з реалізації виробниками та/або імпортерами, у тому числі в роздрібній торгівлі тютюнових виробів. У 2022 р. відбулося падіння відповідно на 79%, 62,9%, 5,8%, що в цілому призвело до скорочення надходження акцизного податку на 27,91%. Здебільшого це пов'язано із скороченням обсягів імпорту та його звільненням від оподаткування на початку війни (встановлення акцизу на імпорт пального на рівні 0 євро за 1000 літрів (Закон України №2120-ІХ від 15.03.2022), збільшенням тіньового обігу підакцизних товарів, пільговим оподаткуванням ряду імпортованих товарів.

Офіційні трансферти займають значну частку в структурі доходів бюджету громади – 23,3% у 2020 р. та 13,7 – у 2022 р. Це вказує на певну залежність місцевого самоврядування від трансфертів з різного рівня бюджетів при виконанні ними повноважень. Значну частку в трансфертах займають цільові трансферти (субвенції). Це свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від цільових трансфертів та низьку автономність щодо розпоряджання коштами. Це в свою чергу знижує самостійність місцевих бюджетів (рис. 2.5).

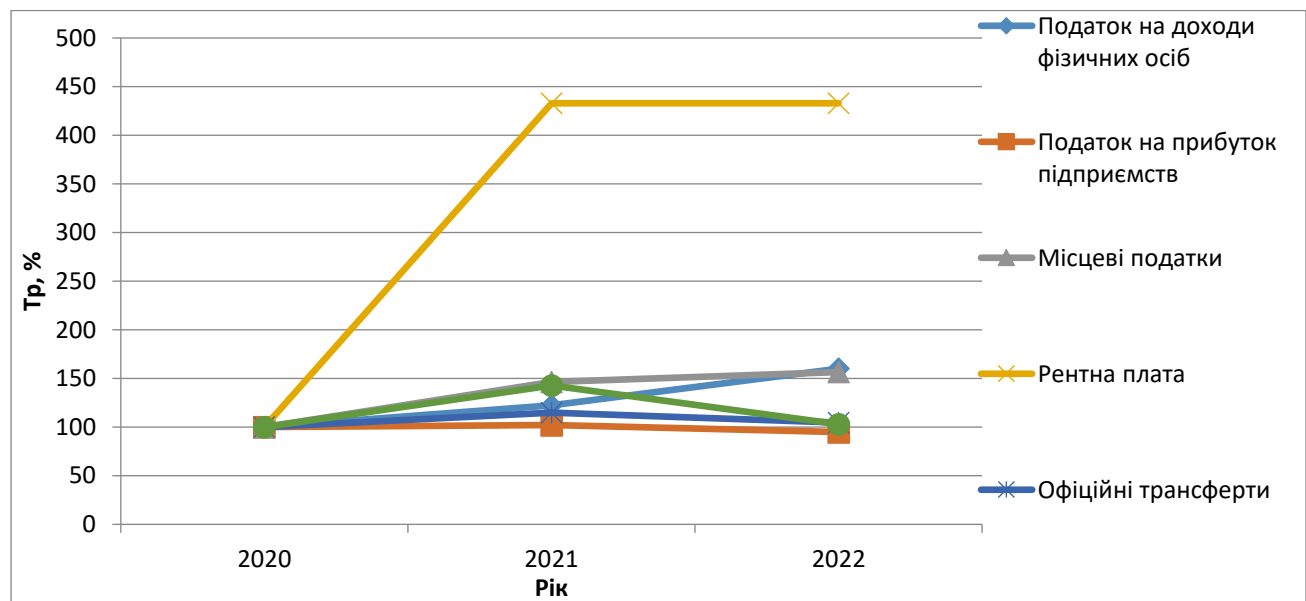

Рисунок 2.5 - Динаміка окремих податків у доходній частині загального фонду бюджету Івано-Франківської МТГ

Проведемо аналіз структури місцевих податків і зборів, що надходять до бюджету Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Структура місцевих податків Івано-Франківської міської ТГ

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Місцеві податки	416837,8	100,00	652440,9	100,00	610738,9	100,00
В т.ч.						
- Податок на майно	145386,2	34,88	223418,4	36,93	225564,8	34,24
- Збір за місця для паркування транспортних засобів	1049,1	0,25	1857,7	0,36	2184,3	0,28
- Туристичний збір	870,3	0,21	2428,7	0,25	1548,8	0,37
- Єдиний податок	269532	64,66	424736,1	62,46	381441	65,10

В структурі місцевих податків і зборів найбільша частка належить єдиному податку, а саме : у 2020 р.– 64,66%, у 2021 р. – 62,46% , у 2022 р. – 65,1%. При цьому відбувається щорічний приріст цього податку в абсолютному значенні, зокрема у 2021 р. на 111909 тис. грн., у 2022 р. на 43295,1 тис. грн. Другим за обсягами надходжень є податок на майно, який складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів житлової і нежитлової нерухомості та фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості, земельний податок, орендна плата, транспортний податок. При цьому найбільший обсяг надходжень податку на майно отримано від власників об'єктів нежитлової нерухомості, земельного податок з юридичних осіб та орендна плати з юридичних осіб

Транспортний податок та туристичний збір мають незначні обсяги надходжень. Частка вказаних надходжень в структурі місцевих податків і зборів сумарно становить менше 1%. Особливого впливу на наповнення доходної частини бюджету вони не мають.

2.3. Аналіз податкових надходжень від суб'єктів господарювання Івано-Франківської міської об'єднаної територіальної громади

Господарський комплекс Івано-Франківської міської територіальної громади достатньо диверсифікований за видами економічної діяльності, при цьому промисловість займає важливе місце у місцевій економіці як з точки зору формування та розвитку ринку праці, так і наповнення бюджетів усіх рівнів шляхом сплати податкових платежів.

Основу економічного розвитку громади складає розвиток малого і середнього бізнесу (99,9% від загальної кількості економічно активних підприємств становлять підприємства МСП). Зокрема, на території Івано-Франківської міської територіальної громади працює 3926 економічно активних підприємств - суб'єктів господарської діяльності. Частка у загальній кількості підприємств: великих підприємств – 0,1%, середніх - 3,6%, малих - 96,3%. Варто зазначити, що за кількістю діючих середніх та малих підприємств на 10 тис. наявного населення Івано-Франківськ випереджає середньообласний показник у 2,5 рази (148 та 60 одиниць відповідно).

Основними бюджетоутворюючими та пріоритетними галузями для розвитку МСП є: промислове виробництво; торгівля та послуги громадського харчування, зокрема діяльність ресторанів, кав'ярень, піцерій тощо; туризм, інформаційні технології (створення програмного забезпечення, інших ІТ продуктів) та креативна індустрія (крафтове виробництво; вироби ковані з металу; вироби ручної роботи, у т. ч. деревообробні тощо виготовлення дизайнерської шкіргалантереї ручної роботи та багато іншого)

В Івано-Франківській територіальній громаді протягом 2019-2021 рр. кількість діючих суб'єктів господарювання збільшилась на 50,01%, що пов'язано з реорганізацією адміністративних центрів в Україні та прийняттям 12 червня 2020

року Кабінетом Міністрів України розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка основних показників діяльності суб'єктів господарювання Івано-Франківської ТГ

Роки	Фактичне значення	Абсол. приріст		Темп росту		Темп приросту	
		баз.	ланц.	баз.	ланц.	баз.	ланц.
Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць							
2019	17957						
2020	18121	164	164	100,91	100,91	0,91	0,91
2021	26937	8980	8816	150,01	148,65	50,01	48,65
Кількість діючих підприємств, одиниць							
2019	4067			100			-100,00
2020	3926	-141	-141	96,53	96,53	-3,47	-3,47
2021	5058	991	1132	124,37	128,83	24,37	28,83
Кількість діючих фізичних осіб-підприємців, одиниць							
2019	13890			100			
2020	14195	305	305	102,20	102,20	2,20	2,20
2021	21879	7989	7684	157,52	154,13	57,52	54,13
Кількість зайнятих працівників, осіб							
2019	52955			100			
2020	54378	1423	1423	102,69	102,69	2,69	2,69
2021	68777	15822	14399	129,88	126,48	29,88	26,48
Кількість найманих працівників, осіб							
2019	51087			100,00			
2020	53779	2692	2692	105,27	105,27	5,27	5,27
2021	67551	16464	13772	132,23	125,61	32,23	25,61
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, тис. грн.							
2019	59 629 743			100,00			
2020	65 815 618,1	6185875	6185875	110,37	110,37	10,37	10,37
2021	109 597 775,1	49968032	43782157	183,80	166,52	83,80	66,52

Спостерігається значна тенденція до зростання кількості суб'єктів господарської діяльності, що свідчить про сприятливий бізнес-клімат у громаді.

Варто відзначити також серйозні виклики, з якими стикнулися Україна й увесь світ у 2020 році - з пандемією COVID-19 та економічною рецесією, що вплинули на життя людей та економіку. Як на державному, так і на місцевому рівнях було вжито ряд заходів, які дозволили стримати розповсюдження вірусу. Але впроваджені вимушені карантинні обмеження мали вкрай негативний вплив на економіку. Зокрема, кількість діючих підприємств у 2020 р. зменшилась на 141 одиницю або 3,47%. (рис. 2.6).

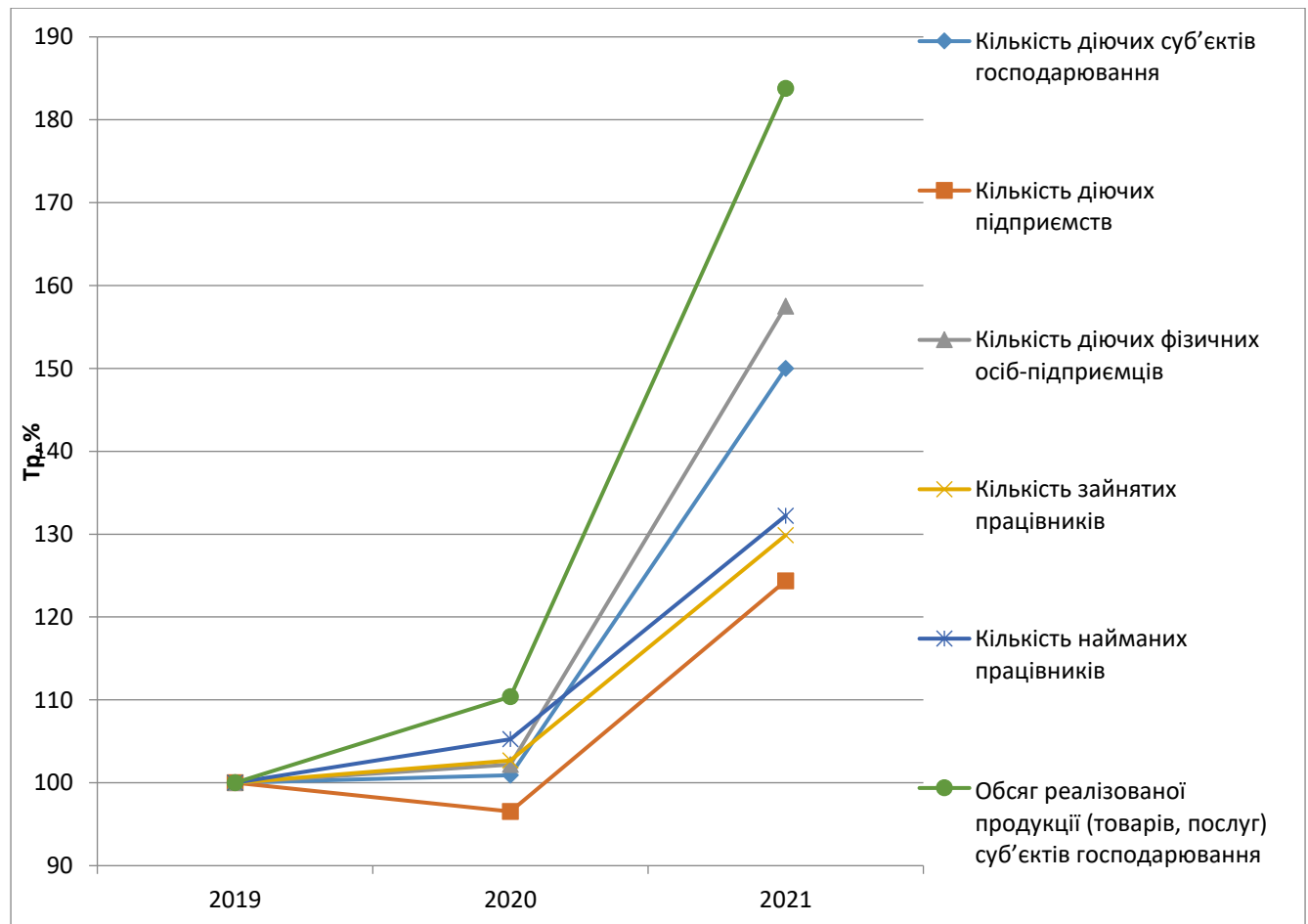

Рисунок 2.6 – Динаміка основних показників діяльності суб'єктів господарювання Івано-Франківської ТГ

Проте, вже у 2021 р. їх кількість зросла до 5058 , тобто на 28,83%. Кількість діючих фізичних осіб-підприємців кількість у 2020 р. зросла на 2,2%, а у 2021 – на 54,13%, що пов'язано з частковим зняттям карантинних обмежень

Розвиток ринку праці міста Івано-Франківськ у 2019-2021 рр. характеризувався збереженням високого рівня зайнятості населення – питома вага зайнятих у загальній чисельності наявного населення міста щорічно перевищувала відповідний показник по Україні в цілому. Так, у 2020 році кількість зайнятих працівників зросла на 2,69%, що забезпечило відсоток зайнятого населення у загальній чисельності населення міста на рівні 27,8%, що значно перевищує відповідний показник по Україні в цілому – 17,7%. Слід зазначити, що протягом 2020 - 2021 років на стан ринку праці суттєво впливали запроваджені в Україні карантинні заходи з метою запобігання поширенню коронавірусу. У 2021 р. кількість зайнятих працівників в порівнянні з попереднім роком зросла на 26,48%.

Аналогічною є динаміка кількості найманих працівників: у 2020 р. приріст склав 5,27%, у 2021 р. – 25,61%.

Ринок праці Івано-Франківської міської територіальної громади в цілому помірно варіюється як за видами економічної діяльності, так і за основними роботодавцями. Найбільша кількість населення зайнята на підприємствах торгівлі, промисловості та професійної науково-технічної діяльності, а також у сфері послуг громадського харчування. Трудові ресурси громади є достатньо мобільними, значна чисельність мешканців (92,6% до загальної кількості зайнятих працівників) зайнята у середньому та малому бізнесі.

Обсяг реалізованої продукції Івано-Франківської міської територіальної громади у 2020 р. збільшився в порівнянні з 2019 р. на 10,37%. Частка громади у загальнообласному обсязі реалізації склала 16,2%. Частка обсягів реалізації підприємств промисловості становить 40,8% в загальному обсязі реалізації.

Найбільшу питому вагу у структурі реалізації займали підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (56,9%).

У 2021 р. приріст обсягу реалізованої продукції склав 66,52%.

Беззаперечним лідером у 2021 р. серед машинобудівних підприємств є ТОВ "Електролюкс Україна". Показники діяльності ДП ВО "Карпати" становлять 136,7% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. АТ "Івано-Франківський локомотиворемонтний завод" – спостерігається ріст обсягів реалізації – 124,7%.

Незважаючи на припинення у 2020 році виробництва на ПАТ ВТКФ "Ласощі", у 2021 р. спостерігався ріст обсягів виробництва й реалізації продукції ТДВ "Івано-Франківський хлібокомбінат" (119,7%), ТОВ "Лігос"(128,9%), ТДВ "Полонина", ПрАТ "Івано-Франківська харчосмакова фабрика".

Дяльність суб'єктів господарювання знаходить відповідне відображення в податкових платежах, які надходять до державного та міського бюджету.

Розглянемо детально доходи в бюджет Івано-Франківської міської територіальної громади від суб'єктів господарювання (табл. 2.9).

Податок на прибуток підприємств, виконуючи фіскальну функцію, забезпечує надходження до бюджету і є одним із основних податків.

Обсяг надходжень податку на прибуток підприємств у 2021 р. зріс на 2,13% порівняно з 2020 р. У 2022 р. відбулося зменшення на 7,07% в порівнянні з 2021 р. внаслідок різкого зниження прибутків підприємств та переходу ряду з них на спрощену систему оподаткування. Повномасштабне російське вторгнення стало неабияким викликом для української економіки та змусило власників бізнесів радикально змінювати формат роботи. Так, деякі бізнеси взагалі припинили свою діяльність, дехто тимчасово зупинив роботу, а дехто підлаштувався під воєнні реалії та намагається розвиватися.

Таблиця 2.9 - Динаміка податків та зборів, сплачених юридичними особами Івано-Франківської ТГ

Роки	Фактичне значення, тис. грн.	Абсол. приріст		Темп росту		Темп приросту	
		баз.	ланц.	баз.	ланц.	баз.	ланц.
Податок на прибуток підприємств							
2020	1 149,30						
2021	1173,8	24,5	24,5	102,13	102,13	2,13	2,13
2022	1090,8	-58,5	-83	94,91	92,93	-5,09	-7,07
Податок на майно							
2019	145 386,20			100			-100,00
2020	225564,8	80178,6	80178,6	155,15	155,15	55,15	55,15
2020	223418,4	78032,2	-2146,4	153,67	99,05	53,67	-0,95
Збір за місяця для паркування транспортних засобів, сплачений юридичними особами							
2020	761,8			100			-100,00
2021	1482,804	721,0	721,004	194,64	194,64	94,64	94,64
2022	1079,82	318,0	-402,984	141,75	72,82	41,75	-27,18
Туристичний збір, сплачений юридичними особами							
2020	586						
2021	899,1	313,1	313,1	153,43	153,43	53,43	53,43
2022	1487	901,0	587,9	253,75	165,39	153,75	65,39
Єдиний податок з юридичних осіб							
2018	48257,6			100,00		0,00	
2019	65471,7	17214,1	17214,1	135,67	135,67	35,67	35,67
2020	84696,2	36438,6	19224,5	175,51	129,36	75,51	29,36
Реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань							
2020	912,7			100,00		0,00	
2021	1180,6	267,9	267,9	129,35	129,35	29,35	29,35
2022	734	734,0	-446,6	80,42	62,17	-19,58	-37,83
Екологічний податок							
2020	91,4			100,00		0,00	
2021	111,5	20,1	20,1	121,99	121,99	21,99	21,99
2022	86,2	-5,2	-25,3	94,31	77,31	-5,69	-22,69

Найбільшими проблемами, з якими зіткнулися підприємства – це логістика, проблема доставки товарів валютні розрахунки, падіння попиту та неплатоспроможність клієнтів, дефіцит фінансування, енергетична криза, перебої зі зв'язком та інтернетом. Серед інших проблем – зростання вартості сировини, матеріалів та енергоресурсів, недоступність кредитних коштів, відсутність достатньої кількості кваліфікованих працівників.

Доходи від податку на майно змінювались нерівномірно. Так у 2021 р. їх сума збільшилась на 24,5 тис. грн або 2,13%, а у 2022 р. відбулося їх зменшення на 58,5 тис. грн або 5,09%. Збір за місяця для паркування транспортних засобів, сплачений юридичними особами суттєво зріс у 2021 р. – на 94,64%. Але у 2022 р. доходи від даного збору зменшились на 27,18.

Туристичний збір, сплачений юридичними особами, протягом 2020-2022 р. збільшився на 153,75%. В місті активно впроваджується Програма розвитку туристичної галузі Івано-Франківської міської територіальної громади на 2021-2025 рр, що сприяє туристичній привабливості міста та створюватиме позитивний його імідж. Також затверджена Програма промоції Івано-Франківської МТГ на 2021-2025рр., що спрямована підвищення конкурентоспроможності та престижу міста на національному та міжнародному рівнях шляхом реалізації системи промоційних та маркетингових заходів. Так протягом 2021 р. туристичний збір збільшився на 53,43% а у 2022 – на 65,39%.

За 2020 рік підприємцями (фізичними та юридичними особами) сплачено до бюджету міської територіальної громади 291,5 млн грн єдиного податку. Єдиний податок з юридичних осіб у 2020 р. сплачено в сумі 48,257 млн. грн.. у 2021 р. його сума збільшилась на 35.67 %. Це відбулось внаслідок збільшення кількості суб'єктів господарювання та покращенні результатів їх діяльності.

У місті Івано-Франківську попри важку економічну ситуацію через пандемію, за підсумками 2020 року, спостерігається позитивна динаміка

реєстрації підприємницької діяльності суб'єктами господарювання. Так, станом на 2021р. у місті зареєстровано 28397 СПД (з яких 14718 - ФОП та 13679 - ЮО), що на 1161 СПД більше, ніж на початок 2020 року. Це призвело до збільшення суми реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань на 29,35%. Але у 2022 р. відбулося зменшення на 37,83%.

Надходження від екологічного податку мали нерівномірний характер , що відображає зальну тенденцію доходів від податків та зборів протягом 2020-2022 рр. Так у 2021 р. відбулося збільшення надходжень на 21,99 %, а у 2022 р. – змешення 22,69% порівняно з попереднім роком. В цілому це призвело до скорочення надходження від сплати екологічного податку за досліджуваний період на 5,69%. (рис. 2.7).

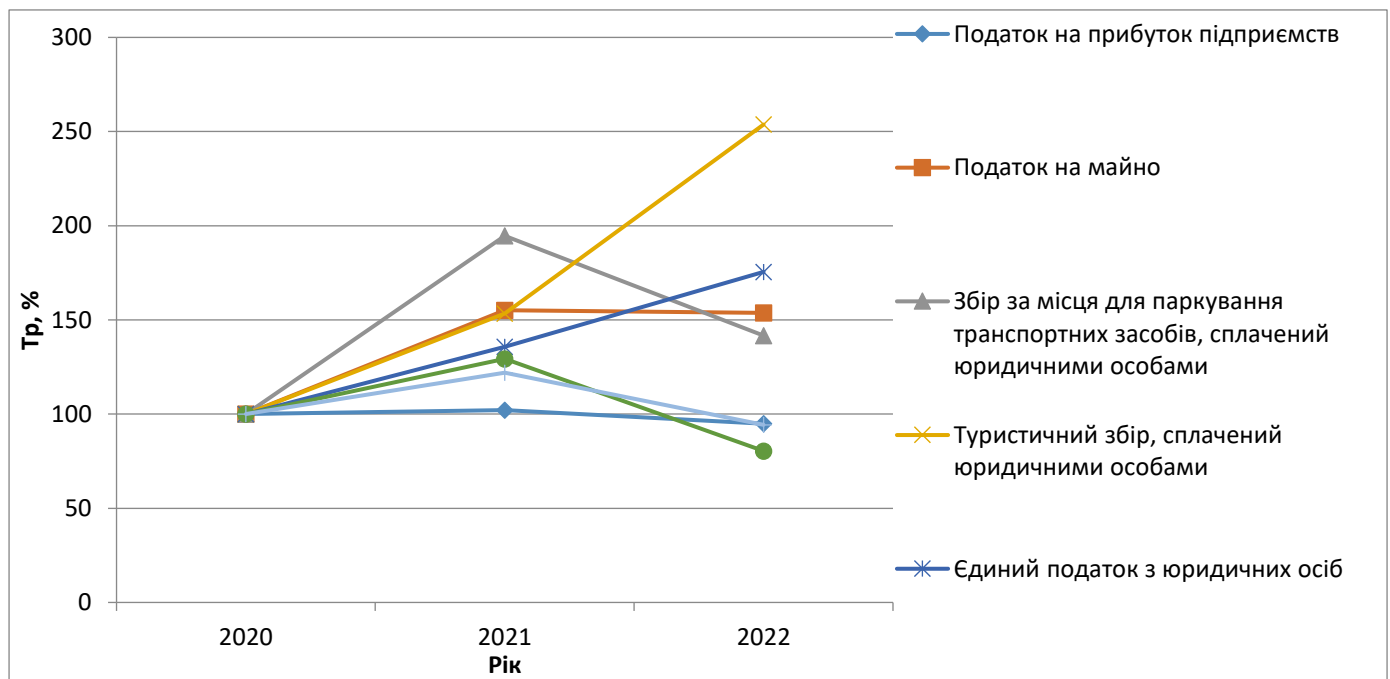

Рисунок 2.7 – Динаміка податків та зборів, сплачених юридичними особами Івано-Франківської МТГ

Для визначення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів Івано-Франківської ТГ розглянемо внесок деяких податків юридичних осіб у власні доходи загального фонду міського бюджету (табл.2.10)

Таблиця 2.10 – Внесок деяких податків юридичних та фізичних осіб у власні доходи загального фонду міського бюджету

Показники	2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Єдиний податок з фізичних осіб	221 103,2	12,288	315 354,7	13,495	339 475,8	11,742
Податок на прибуток підприємств	1 149,30	0,064	1 173,8	0,050	1 090,8	0,038
Податок на майно юридичних осіб	145386,20	8,080	225564,8	9,653	223418,4	7,728
Єдиний податок з юридичних осіб	48257,6	2,682	65471,7	2,802	84696,2	2,930
Власні доходи загального фонду	1799381,1	100	2336782,5	100	2891110,5	100

Питома вага податку на майно юридичних осіб зросла з 8,08% у 2020р. до 9,65 у 2021 р. (рис. 2.8).

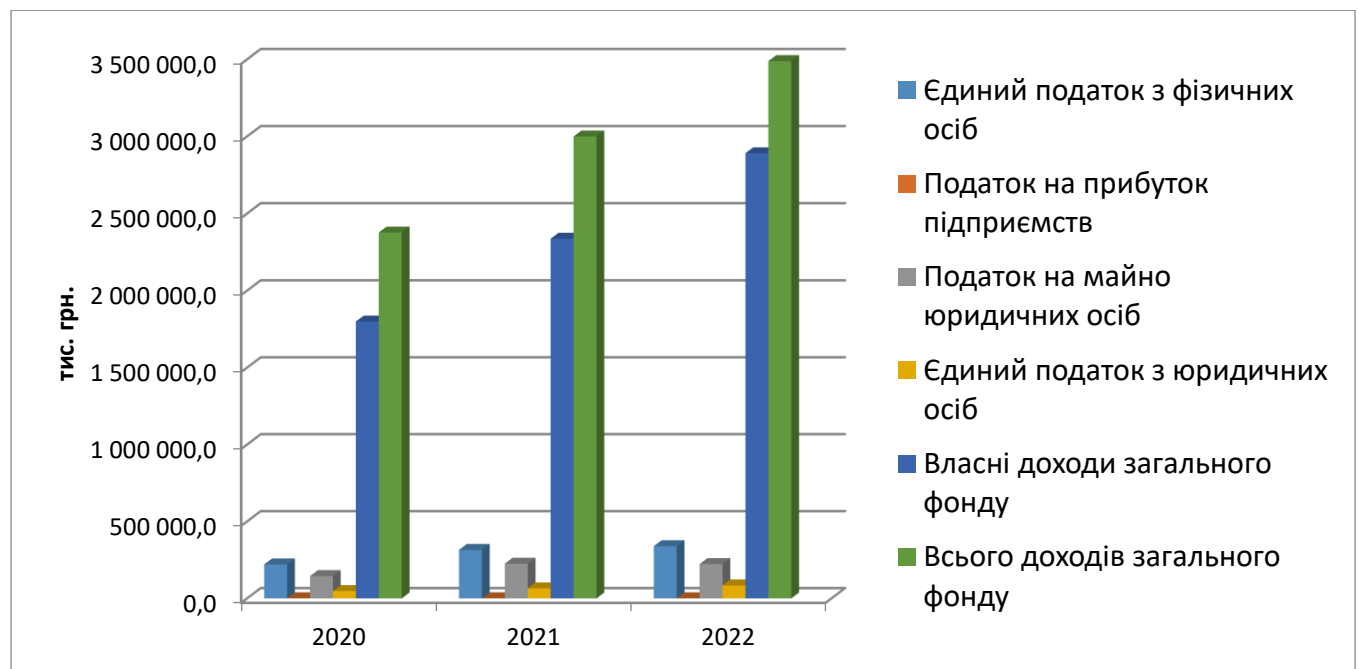

Рисунок 2.8 - Внесок юридичних та фізичних осіб у доходи загального фонду міського бюджету

Внесок податку на прибуток підприємств у власні доходи загального фонду міського бюджету у 2020 р. становив 0,064%, у 2021-2022 рр. спостерігається поступове зменшення наповнення бюджету від податку на прибуток, зумовлено зменшення фінансових результатів підприємств з 880011,5 тис. грн. у 2020 р. до 5770393,8 тис. грн. у 2021 р. та 5242681,9 тис. грн. у 2022 р.

Відомо, що починаючи з 2015 р. частина податку на прибуток підприємств недержавної форми власності в розмірі 10% спрямовується до місцевих бюджетів. Це визначено реформою місцевого самоврядування та необхідністю децентралізації фінансових відносин. Таким чином досягається горизонтальне вирівнювання податкоспроможності обласних бюджетів.

Найбільшу частку у складі власних доходів загального фонду міського бюджету становить єдиний податок фізичних та юридичних осіб. Питома вага єдиного податку фізичних осіб у 2020 р. складала 12,28%, у 2021 р. – 13,5%. Кризова ситуація 2022 р. зумовила зменшення частки єдиного податку у 2022 р. до 11,7%. Динаміка єдиного податку юридичних осіб має позитивну динаміку протягом 2020-2022 рр. Зокрема його питома вага за цей період збільшилась з 2,68% до 2,93%.

Отже, малі суб'єкти підприємництва впливають на дохідну частину місцевих бюджетів через сплату єдиного податку. Переважна частина малих підприємств перебуває на 1 та 2 групах спрощеної системи та сплачують фіксовану щомісячну суму єдиного податку. Середні суб'єкти підприємництва впливають на дохідну частину місцевих бюджетів через сплату як єдиного податку так і через сплату податків загальної системи оподаткування (ПДФО, військовий збір, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, податок на майно).

Висновки до розділу 2

Визначено, що протягом 2018-2022 рр. відбувалося поступове збільшення дохідної та видаткової частин державного бюджету України.

Значну роль у формуванні бюджетних доходів України у 2022 р. відіграли трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ - 26,9%, зокрема іноземні гранти - 22% доходів. Така допомога засвідчила солідарність з Україною передових країн світу під час збройної агресії росії. Частка іноземних грантів у сумарному залученні зовнішнього фінансування (з урахуванням позик) досягла 46%. Залучення підтримки світових лідерів та отримання суттєвої фінансової допомоги як у вигляді грантів, та кредитів дозволило збалансувати бюджет країни та закінчити 2022 рік з більш оптимістичними результатами, ніж передбачалося.

Загалом у структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу питому становлять податок та збір на доходи фізичних осіб, офіційні трансферти, єдиний податок з фізичних осіб. За 2022 р. до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд грн. доходів загального та спеціального фондів. Найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень.

У 2022 р. доходи міського бюджету Івано-Франківської ТГ зменшилися на 7,46%. У місцевому бюджеті Івано-Франківської територіальної громади на загальний фонд припадає 99,36% у 2020 р. У 2021 р. відбувається його скорочення до 87,51%, а у 2022 р. частка загального фонду досягає 96,44%.

Надходження податку на доходи фізичних осіб протягом 2020-2022 рр. збільшились на 60%. При цьому у 2021 р. приріст становив 22,37%, а у 2022 р. 30,78%.

У 2022 році Івано-Франківська МТГ отримала 2.9 млрд. грн. надходжень до загального фонду, з них 22.6% - місцеві податки і збори. Сума місцевих податків та зборів протягом досліджуваного періоду зросла на 56,52%.

Суттєво зросла протягом 2020-2022 р. рентна плата. Це відбулося внаслідок суттєвого зростання рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Акцизний податок в цілому у 2021 р збільшився на 42,75% У 2022 р. відбулося скорочення надходження акцизного податку на 27,91%. Здебільшого це пов'язано із скороченням обсягів імпорту та його звільненням від оподаткування на початку війни.

Офіційні трансферти займають значну частку в структурі доходів бюджету громади – 23,3% у 2020 р. та 13,7 – у 2022 р. Це вказує на певну залежність місцевого самоврядування від трансфертів з різного рівня бюджетів при виконанні ними повноважень. Значну частку в трансфертах займають цільові трансферти (субвенції). Це свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від цільових трансфертів та низьку автономність щодо розпорядження коштами.

В структурі місцевих податків і зборів найбільша частка належить єдиному податку, а саме : у 2022 р. – 65,1%.

В Івано-Франківській територіальній громаді протягом 2019-2021 рр. кількість діючих суб'єктів господарювання збільшилась на 50,01%.

Розвиток ринку праці міста Івано-Франківськ у 2019-2021 рр. характеризувався збереженням високого рівня зайнятості населення – питома вага зайнятих у загальній чисельності наявного населення міста щорічно перевищувала відповідний показник по Україні в цілому.

Обсяг реалізованої продукції Івано-Франківської міської територіальної громади у 2020 р. збільшився в порівнянні з 2019 р. на 10,37%. Частка громади у загальнообласному обсязі реалізації склала 16,2%. Частка обсягів реалізації підприємств промисловості становить 40,8% в загальному обсязі реалізації.

Найбільшу питому вагу у структурі реалізації займали підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (56,9%). У 2021 р. приріст обсягу реалізованої продукції склав 66,52%.

Обсяг надходжень податку на прибуток підприємств у 2021 р. зріс на 2,13% порівняно з 2020 р. У 2022 р. відбулося зменшення на 7,07% в порівнянні з 2021 р. внаслідок різкого зниження прибутків підприємств та переходу ряду з них на спрощену систему оподаткування

За 2020 рік підприємцями (фізичними та юридичними особами) сплачено до бюджету міської територіальної громади 291,5 млн грн єдиного податку. Єдиний податок з юридичних осіб у 2020 р. сплачено в сумі 48,257 млн. грн.. у 2021 р. його сума збільшилась на 35.67 %. Це відбулось внаслідок збільшення кількості суб'єктів господарювання та покращенні результатів їх діяльності.

Найбільшу частку у складі власних доходів загального фонду міського бюджету становить єдиний податок фізичних та юридичних осіб.

Отже, малі суб'єкти підприємництва впливають на дохідну частину місцевих бюджетів через сплату єдиного податку. Середні суб'єкти підприємництва впливають на дохідну частину місцевих бюджетів через сплату як єдиного податку так і через сплату податків загальної системи оподаткування (ПДФО, військовий збір, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, податок на майно).

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1 Напрями удосконалення податкової політики та створення сприятливого клімату для розвитку господарської діяльності підприємств

На розвиток господарської діяльності та створення сприятливого клімату суб'єктів господарювання, насамперед, впливає удосконалення податкової політики. Удосконалена податкова політика сприяє збільшенню фінансових надходжень та формуванню дохідної частини бюджету. Відповідно до статті 33 Бюджетного кодексу України [21] і статті 152 Регламенту Верховної Ради України Верховна Рада України постановляє і схвалює основні напрями бюджетної політики на 2014 рік [30].

Реалізація бюджетної політики має бути спрямована на стабілізацію ситуації в державі, підтримку основних секторів економіки, активізацію процесів модернізації національного виробництва, відновлення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату в Україні, стимулювання експорту та підвищення рівня добробуту громадян.

Під час визначення Основних напрямів бюджетної політики мають бути враховані такі основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України:

- валовий внутрішній продукт номінальний;
- валовий внутрішній продукт реальний, темпи зростання;
- індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) ;
- індекс цін виробників (грудень до грудня попереднього року) -

- рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці.

Для розрахунку бюджетних показників використовуються припущення щодо офіційного обмінного курсу гривні до долара США у середньому на рік та на кінець року, враховані в розрахунках основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України, виходячи з положень, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики Національного банку [33].

Основними завданнями бюджетної політики щодо подальшої стабілізації державних фінансів є:

- збереження з урахуванням норм податкового законодавства частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет;

- фінансування дефіциту спеціального фонду державного бюджету за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) та фінансування дефіциту загального фонду державного бюджету переважно шляхом здійснення внутрішніх запозичень;

- надання державних гарантій для кредитування інвестиційних програм (проектів) на об'єктах, що мають загальнодержавне значення та управління ризиками, пов'язаними наданням державних гарантій

- вжиття заходів до проведення активних операцій, пов'язаних з управлінням державним боргом;

- забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати та посадового окладу (тарифної ставки) працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки, а також встановлення розміру прожиткового мінімуму та соціальних гарантій, які визначаються на його основі;

- підвищення якості та ефективності здійснення видатків розвитку бюджету шляхом спрямування на реалізацію інвестиційних проектів з урахуванням результатів оцінки їх економічної ефективності;

- підвищення рівня соціального захисту малозабезпечених верств населення за рахунок забезпечення прямого зв'язку між соціальними пільгами та джерелами і механізмом відшкодування їх вартості надавачам, посилення адресності надання всіх видів пільгових послуг з упорядкуванням переліку їх отримувачів і встановленням економічно та соціально обґрунтованих нормативів споживання відповідних послуг;

- удосконалення механізму надання державної підтримки закладам та установам культури;

- забезпечення легалізації тіньової заробітної плати та зайнятості; ліквідація заборгованості з виплати заробітної плати перед працівниками державних підприємств, яких визнано банкрутами; недопущення виникнення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери, а також погашення заборгованості з виплати заробітної плати на економічно активних підприємствах прискореними темпами;

- оптимізацію структури і чисельності державних органів із спрямуванням вивільнених бюджетних коштів на розвиток озброєння та військової техніки, підвищення інтенсивності бойової підготовки і соціальний захист військовослужбовців (осіб рядового і начальницького складу), послідовне підвищення рівня грошового забезпечення військовослужбовців (осіб рядового і начальницького складу).

Що стосується пріоритетних завдань податкової політики, то ними будуть – мінімізація ризиків ухилення від сплати податків суб'єктів господарювання та максимальне сприяння розвитку внутрішнього виробництва шляхом зниження

податкового (соціального) навантаження на фактори виробництва та підприємства, а також спрощення адміністрування податків, зокрема:

- встановлення об'єктивних критеріїв, вимог щодо надання податкових пільг підприємствам;

- удосконалення механізмів протидії ухиленню від сплати податків та зменшенню податкових зобов'язань суб'єктів господарювання;

- розширення бази обкладення податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки підприємства для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів;

- підвищення ставок плати за користування надрами підприємствами;

- запровадження механізмів трансфертного ціноутворення підприємств;

- адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- якісне обслуговування платників податків із застосуванням новітніх технологій, спрощення документообігу, мінімізація витрат часу представників бізнесу на спілкування з державою.

В ході покращення податкового простору для підприємницької діяльності, доцільно сформулювати низку рекомендацій, які дозволять покращити ситуацію в даній сфері.

Податкова система є одним із найбільш важливих чинників сприятливості бізнес-клімату в державі. Хоча на рішення інвесторів щодо розвитку бізнесу у будь-якій країні впливає цілий комплекс інституціональних факторів, зокрема наявність ефективного державного управління, чесної судової системи, системи гарантій права власності, доступність різних джерел фінансових ресурсів, ступінь розвитку фондового ринку тощо, саме податкова система є найбільш чутливим елементом, який може як девальвувати позитивний вплив перелічених факторів,

так і, навпаки, навіть за умов наявності інституційних проблем, схилити інвестора до прийняття позитивного рішення щодо розвитку бізнесу в країні.

Особлива важливість сприятливості податкового клімату для розвитку підприємницької діяльності ставить завдання вдосконалення фіскального простору в перелік пріоритетних напрямів політики України.

На сьогодні податкова система України не є досконалою та має ряд недоліків, таких як:

- податкове законодавство є складними та нестабільними, через наявність у законодавчих актах норм непрямой дії значна кількість питань у сфері оподаткування регулюється підзаконними актами, до того ж чимало податкових норм мають неоднозначне тлумачення, що негативно позначається на діяльності суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів;

- суто фіскальний напрямок дії податкової системи: податкова система України направлена в першу чергу на збільшення податкових надходжень до бюджету за рахунок збільшення податкового тиску на фізичних та юридичних осіб. Основним недоліком чинної податкової системи є її спрямування на подолання дефіциту бюджету шляхом вилучення доходів господарюючих суб'єктів. Прослідковується відсутність чіткого взаємозв'язку податкової системи з розвитком економіки й діяльністю безпосередніх її суб'єктів. Це, у свою чергу, призвело до того, що податкова система розвивається відірвано від розвитку безпосередніх суб'єктів оподаткування. Підприємства зацікавлені в отриманні мінімального прибутку, щоб уникнути надмірного податкового тиску;

- недостатня дія стимулюючої функції в податковій системі: діюча податкова система України майже не направлена на стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;

- витрати на адміністрування окремих податків є більшими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;

- нерівномірне податкове навантаження, внаслідок чого найбільше податкове навантаження покладено на законослухняних платників, позбавлених податкових пільг;

- наявне ухилення від оподаткування.

На сучасному етапі перед суспільством постає ряд питань, які потрібно вирішити в податковій сфері, для подальшого розвитку: 1) Необхідно провести повноцінну податкову реформу: перевірити податки на актуальність врахувавши всі сучасні зміни в нашій державі, адміністрування «малих» податків перевищує отриманий від них дохід, змінити ставки податків та ввести оптимальні податкові пільги які б стимулювали платників податків до економічного зростання, та збільшення обсягів підприємницької діяльності, в наслідок чого зростала б база оподаткування й первинні доходи платників податків. 2) Також необхідно встановити ставки податку на доходи фізичних осіб відповідно до отриманого доходу враховуючи принцип - більше заробляєш сплачуєш більший податок, знайти нові джерела наповнення бюджету, зменшити податкове навантаження на платників податків «обґрунтоване зниження податкового навантаження в перспективі може позитивно позначитися на обсязі податкових надходжень до бюджету [3, с. 143].

Фіскальна ефективність не повинна підривати стимулюючий потенціал податкової політики в бізнессередовищі України, зокрема у напрямі стимулювання ділової активності та економічного розвитку в цілому.

З метою підвищення податкового потенціалу стимулювання ділової активності та покращення бізнессередовища необхідно здійснити наступні першочергові кроки з удосконалення податкової політики України (див. рис.):

1. Серед багатьох пріоритетів та цілей податкової політики чітко обрати стимулювання ділової активності як основи розбудови конкурентоспроможної економіки, а отже, перспективної фіскальної ефективності та економічного зростання у цілому.

2. Проводити скоординовану м'яку податкову політику паралельно з жорсткою бюджетною, обмежувальною грошово-кредитною та гнучкою курсовою (валютною) політиками. Це буде найбільш прийнятний варіант для української економіки. Гнучка курсова політика дає можливість наповнювати ринок ліквідністю не за допомогою валютного ринку, а завдяки ефективнішим монетарним інструментам. Водночас м'яка податкова політика стимулюватиме економічну активність, особливо інвестиційну діяльність, а жорстка бюджетна — обмежуватиме популістські та неефективні бюджетні витрати. Для досягнення максимального ефекту та бажаного результату у напрямку стимулювання ділової активності у вітчизняному бізнес-середовищі важливо, щоб податково-бюджетна та грошово-кредитна політики реалізовувались скоординовано як у стратегічному (перспективному), так і в тактичному (операційному) плані і виключали можливість конфронтації інструментів та впливів.

3. Удосконалення фіскальної ефективності податкової системи в умовах гострого дефіциту державних фінансів слід проводити не на шкоду реалізації цілей стимулювання ділової та інвестиційної активності.

4. Впровадження стимулюючого потенціалу податкової системи у напрямку залучення бізнесу до реалізації пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку шляхом обґрунтованого надання різних видів податкових преференцій. Зокрема, це стосується:

1. Надання податкових пільг для інвестиційної діяльності, яка реалізує пріоритети економічного розвитку (щодо посилення інноваційного та конкурентоспроможного в глобальному масштабі потенціалу країни), примножує

інтелектуальний капітал, сприяє створенню нових робочих місць, розв'язує проблеми екології та раціонального використання природних ресурсів, посилює експортні можливості країни, засновує високотехнологічне та імпортозаміщувальне виробництво, вирішує проблему дезінтеграції економічного простору країни за рахунок спрямування капіталу в депресивні регіони.

Тому виважена система надання податкових пільг та інших преференцій для стимулювання ділової активності й формування сприятливого фіскального простору для бізнесу повинна базуватись на науково обґрунтованих підходах, в основі яких повинні лежати наступні принципи:

- встановлення чітких і прозорих критеріїв (методик) надання податкових пільг, спрямованих на виконання стратегічних завдань економічного розвитку та стимулювання ділової активності (особливо інвестиційного попиту та експорту);
- усунення можливостей для масового використання податкових пільг з метою оптимізації оподаткування шляхом регулювання системи податкових пільг на загальних підставах — прийняття відповідних законів, у т.ч. єдиного реєстру надання пільг чи гарантій;
- жорсткий контроль за цільовим використанням податкових пільг;
- прорахунок економічного ефекту від надання певних видів пільг чи преференцій у порівнянні з альтернативними інструментами досягнення поставлених цілей, наприклад з адресними (прямими) бюджетними субсидіями, а також у порівнянні із перспективами зростання бази оподаткування і, відповідно, більш значних податкових надходжень у майбутньому;
- загальний, а не вибіркового характеру пільгового оподаткування з метою максимального унеможливлення лобювання галузевих чи окремих

приватних інтересів та формування викривленого конкурентного бізнес-середовища загалом (дискримінації на внутрішньому ринку);

- застосування податкових преференцій на основі максимального поєднання державних, корпоративних та приватних економічних інтересів.

2. Введення диференційованої системи зниження ставки податку на частину прибутку, що реінвестується в модернізацію виробничих засобів залежно від рівня інноваційного вкладу (радикальності інновацій). У Податковому кодексі України немає стимулюючих механізмів щодо реінвестування підприємствами частини прибутку в свій розвиток, тобто в сенсі звільнення цієї частини прибутку від оподаткування, а також не передбачено диференціації ставок податку на прибуток підприємств на основі вищезазначених критеріїв. Слід чітко вибудувати стратегію зниження податкового навантаження на бізнес, пам'ятаючи при цьому, що процес зниження ставки податку на прибуток має супроводжуватись паралельним скороченням податкових преференцій.

3. Ефективна реалізація інвестиційного потенціалу прискореної амортизації. Прискорена амортизація за рахунок збільшення норм списання основного капіталу підвищує попит на нове устаткування, є основним джерелом формування капіталу в нестабільній економіці, сприяє імпорту високих технологій, розширює ємкість ринку продукції та стимулює ділову (в т.ч. інвестиційну, інноваційну) активність. Збільшення нормативів амортизації вивільняє ресурси для здійснення інвестицій. На етапі зниження ділової активності прискорена амортизація є особливо ефективною, адже допомагає підвищенню інвестиційного попиту в бізнес-середовищі при зменшенні купівельної спроможності (споживчого попиту).

4. Запровадження системи інвестиційно-інноваційних податкових кредитів як ефективного інструменту стимулювання ділової активності. Передбачає відтермінування податкового зобов'язання зі сплати податку на прибуток при реалізації інвестиційних (інноваційних) проектів) як інструменту стимулювання

ділової (особливо інвестиційної та інноваційної) активності у вітчизняному бізнес-середовищі. У цілому механізм надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту передбачає укладення договору між суб'єктом підприємництва та податковою службою, в якому обумовлюється виключний цільовий характер використання кредитних коштів на реалізацію інвестиції, зокрема у базові інновації, нове устаткування, програми енергозбереження, сферу НДДКР тощо.

5. Удосконалення процедури адміністрування ПДВ, особливо його відшкодування. Проблема відшкодування ПДВ є однією з перших для розв'язання в ході формування більш ефективної моделі вітчизняного бізнес-середовища, адже затримки у поверненнях сум ПДВ в цілях розв'язання фінансових нестач бюджету є дестимулюючим чинником ділової активності, зниження фінансового потенціалу, ліквідності та платоспроможності вітчизняних підприємств.

6. Удосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва, що потребує особливої уваги, адже малий бізнес виконує соціальну функцію та такі види діяльності (послуг), ефективність яких є неможливою поза межами спрощеної системи.

Запропоновані напрями підвищення податкового потенціалу стимулювання ділової активності та покращення податкового середовища функціонування бізнесу в Україні повинні бути реалізовані в комплексі, а також скоординовані з відповідними інструментами грошово-кредитної, валютної, бюджетної та митної політик, щоб уникнути конфронтації механізмів при досягненні стратегічних перспектив та цілей соціально-економічного розвитку.

З часу прийняття Бюджетного кодексу України [21] накопичилось ряд проблем, які мають системний характер і потребують врегулювання, зокрема [35]:

- нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів;
- задекларовані державою низка соціальних зобов'язань, які не забезпечені реальним фінансовим ресурсом;

- достатньо високий рівень дотаційності місцевих бюджетів;
- недостатній рівень власної дохідної бази місцевих бюджетів;
- недостатня ефективність планування видатків місцевих бюджетів;
- забезпечення підвищення якості надання житлово-комунальних послуг та оптимізація їх вартості;
- недопущення заборгованості із заробітної плати та забезпечення розрахунків за енергоносії.

На основі «Концепції реформування місцевих бюджетів» [36, 37] доцільним бачимо запропонувати перетворення Івано-Франківського міського бюджету у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку даної адміністративно-територіальної одиниці шляхом виконання завдань, які наведені у табл. 3.1

Таблиця 3.1 – Оптимізація напрямів зміцнення дохідної частини бюджету Івано-Франківської територіальної громади

Завдання	Шляхи реалізації
1	2
Посилення інвестиційної складової бюджету Івано-Франківської ТГ	1) удосконалення порядку та умов надання субвенцій для реалізації інвестиційних проектів і визначення єдиного підходу до розподілу фінансового ресурсу держави з цією метою, системи моніторингу та аналізу використання таких субвенцій; 2) надання субвенцій для реалізації інвестиційних проектів на засадах конкурентності та фінансової участі місцевих бюджетів у їх реалізації; 3) визначення економічної ефективності досягнення цілей проекту із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів для його реалізації; 4) спрямованість субвенцій на створення, приріст чи оновлення основних засобів комунальної форми власності; 5) забезпечення інвестиційних програм, строк виконання яких перевищує бюджетний період, необхідними коштами з державного та місцевих бюджетів для завершення їх виконання; 6) програмний підхід до здійснення видатків для реалізації інвестиційних проектів згідно із затвердженими програмами соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці; 7) оптимізацію переліку субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації інвестиційних проектів, забезпечення їх спрямування на фінансування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів; 8) сприяння утворенню фондів регіонального розвитку з метою надання фінансової допомоги для розвитку соціальної та інженерної інфраструктури регіонів, джерелом формування яких може бути частина коштів від сплати податку на прибуток підприємств;

<p style="text-align: center;">Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування</p>	<p>1) посилення заінтересованості органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, валової доданої вартості, обсягу інвестицій та рівня доходів населення відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку;</p> <p>2) щорічне збільшення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України на декілька відсоткових пунктів;</p> <p>3) підвищення рівня самодостатності місцевих бюджетів шляхом удосконалення податкового законодавства відповідно до напрямів реформування податкової системи, зокрема системи місцевих податків і зборів та механізму здійснення зарахування податку з доходів фізичних осіб;</p> <p>4) оптимальний розподіл податків і зборів (обов'язкових платежів) між державним та місцевими бюджетами, передача окремих джерел доходів місцевим бюджетам (частина податку на прибуток, збір за спеціальне водокористування, плата за видачу ліцензій та інших);</p> <p>5) перерозподіл доходів між місцевими бюджетами та перегляд складу доходів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (податок з доходів фізичних осіб, плата за землю тощо).</p>
<p style="text-align: center;">Удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин</p>	<p>1) удосконалення методики обчислення видатків місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, у результаті перегляду існуючих і введення нових коригуючих коефіцієнтів з метою врахування особливостей адміністративно-територіальних одиниць та методики обчислення обсягів субвенцій соціального характеру з державного бюджету місцевим бюджетам;</p> <p>2) передбачення у державному бюджеті коштів для місцевих бюджетів на зменшення диференціації у забезпеченні місцевих бюджетів коштами для виконання делегованих повноважень;</p> <p>3) посилення стимулювання органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази, для чого необхідно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здійснити обчислення додаткового фінансового ресурсу, який залишається у розпорядженні місцевих бюджетів, з урахуванням стану виконання прогнозного обсягу доходів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, за три останніх звітних періоди; - передбачити у державному бюджеті кошти для розподілу між місцевими бюджетами, які отримують дотацію вирівнювання та щороку нарощують свою дохідну базу; - спрямувати частину коштів від збільшення надходжень до державного бюджету на соціально-економічний розвиток регіонів, що забезпечили таке збільшення.

<p>Запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) конкретизувати цілі, завдання, види планування, перелік показників; 2) визначити порядок взаємодії всіх учасників процесу середньострокового бюджетного планування; 3) забезпечити врахування показників, передбачених програмами соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, під час середньострокового бюджетного планування; 4) урегулювати процедуру врахування показників розвитку місцевих бюджетів на середньострокову перспективу під час підготовки проекту Державного бюджету України на відповідний рік, проведення моніторингу їх виконання з подальшим коригуванням зазначених показників; 5) розробити теоретико-методологічні засади програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; 6) розробити програмну класифікацію видатків і кредитування місцевих бюджетів; 7) скласти типовий перелік бюджетних програм та показників їх виконання органами місцевого самоврядування у частині делегованих повноважень; 8) удосконалити процедуру казначейського обслуговування місцевих бюджетів.
<p>Підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання законодавства</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) надання органам місцевого самоврядування методичної та консультаційної допомоги з питань реформування місцевих бюджетів; 2) удосконалення процедури фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до повноважень, визначених законодавством, забезпеченням економічного та ефективного управління бюджетними коштами відповідно до встановлених напрямів їх використання; 3) удосконалення порядку фінансової та адміністративної відповідальності за порушення органами місцевого самоврядування вимог бюджетного законодавства; 4) запровадження механізму моніторингу та оцінки ефективності здійснення органами місцевого самоврядування їх повноважень, підвищення відповідальності за здійснення таких повноважень; 5) розроблення системи моніторингу результатів роботи органів місцевого самоврядування в умовах реформування місцевих бюджетів; 6) запровадження системи щорічної рейтингової оцінки результатів роботи органів місцевого самоврядування з управління бюджетними коштами; 7) удосконалення процедури здійснення внутрішнього фінансового контролю в бюджетних установах; 8) активізація роботи органів місцевого самоврядування, спрямованої на підвищення ефективності використання бюджетних коштів (оптимізація мережі бюджетних установ, застосування дієвих методів економії бюджетних коштів тощо).

Реалізація заходів дозволить забезпечити зміцнення фінансової основи розвитку м. Івано-Франківська, розширити повноваження органів місцевого самоврядування та підвищити економічний рівень громади.

Реалізація вищевказаних заходів щодо реформування місцевих бюджетів в Україні сприятиме зміцненню фінансової бази місцевого самоврядування,

посиленню впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій та підвищенню рівня проживання громадян

3.2. Шляхи підвищення впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

Розвиток підприємництва на території громади – передбачає активізацію підприємницької активності жителів територіальної громади, залучення інвестиційних ресурсів на територію громади, а також підтримку вже функціонуючих та залучення нових підприємств у громаду; дозволяє максимізувати надходження податків та зборів до бюджету територіальної громади, а також забезпечити відповідний рівень зайнятості на території громади.

У сучасних умовах формування і вдосконалення системи оподаткування малого бізнесу є важливою проблемою, вирішення якої суттєво впливає на наповнення бюджетів усіх рівнів, підвищення інвестиційної активності в різних галузях національної економіки і соціальне життя суспільства. З огляду на рекомендації зарубіжних фахівців можна запропонувати ряд заходів, які дозволять стимулювати розвиток малого бізнесу шляхом зниження і перерозподілу податкового навантаження:

- збереження режиму спрощеного оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів підприємництва, оскільки бізнес готовий платити більше в обмін на простоту і відсутність корупційної складової;

- диференціація ставок єдиного податку в залежності від рентабельності бізнесу і галузі;

- скасування заборони на використання єдиного податку в інтернет-торгівлі та виробництві програмних продуктів: в сучасних умовах держава повинна

стимулювати розвиток ІТ-ринку, оскільки ця галузь перспективна як в світі, так і в Україні.

З метою розвитку малого та середнього підприємництва на місцевому рівні та як наслідку збільшення доходів місцевого бюджету та підвищення фінансової спроможності регіону, пропонуємо концепцію (рис. 3.2).

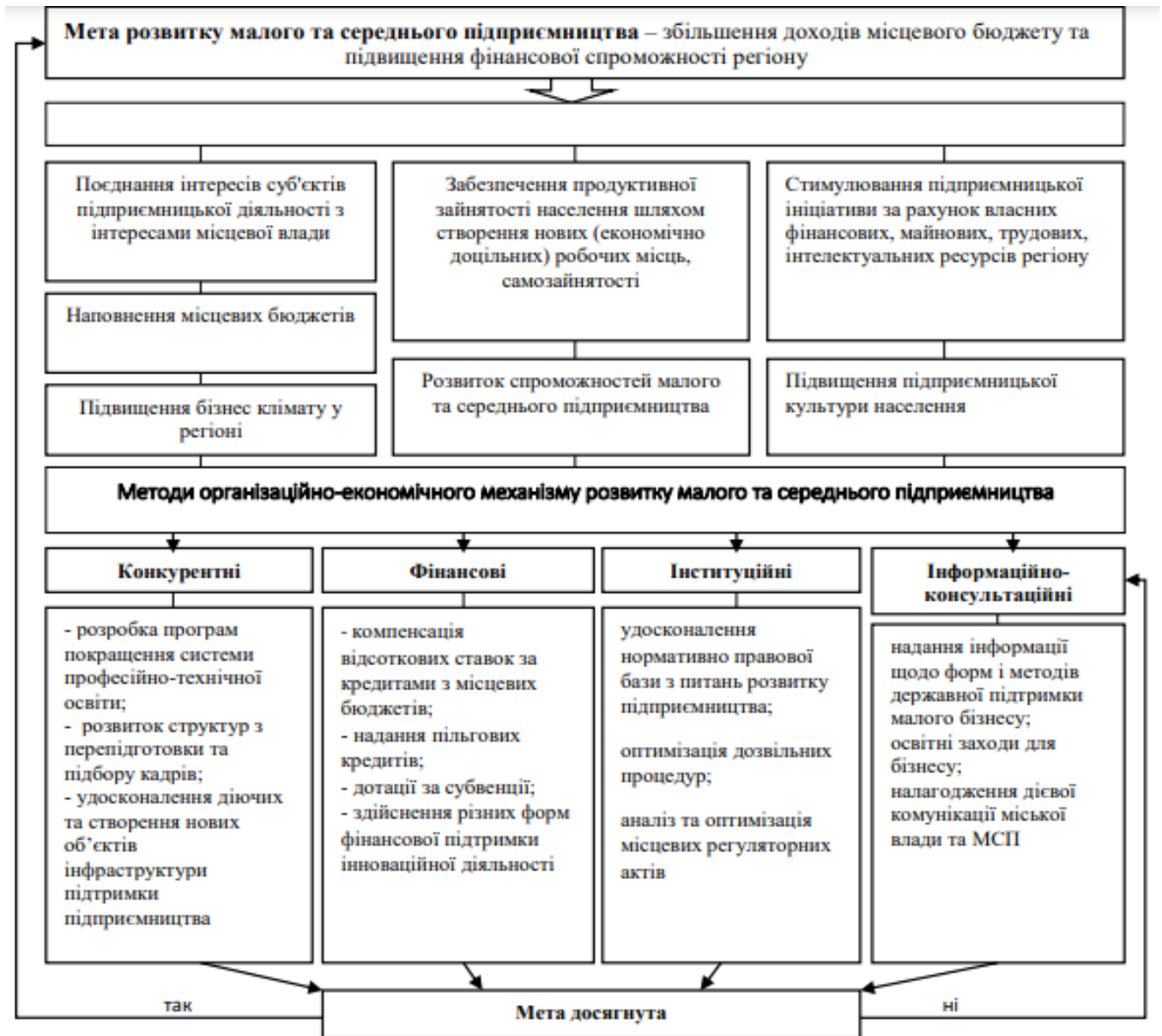

Рисунок 3.2 – Концепція збільшення доходів місцевого бюджету за рахунок розвитку малого та середнього підприємництва

Визначені наступні задачі розвитку малого та середнього підприємництва [8]:

- покращення бізнес клімату в регіоні;
- поєднання інтересів суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних і фізичних осіб) з інтересами відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- стимулювання підприємницької ініціативи за рахунок власних фінансових, майнових, трудових, інтелектуальних ресурсів регіону;
- забезпечення продуктивної зайнятості населення шляхом створення нових (економічно доцільних) робочих місць, самозайнятості;
- наповненню державного і місцевих бюджетів;
- розвиток спроможностей малого та середнього підприємництва;
- підвищення підприємницької культури населення.

Процеси удосконалення формування місцевих бюджетів повинні здійснюватись з врахуванням чинників податкової політики, представлених в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Чинники податкової політики, що сприяють підвищенню впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

Напрямок удосконалення формування місцевих бюджетів	Чинники податкової політики, що сприяють підвищенню впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів
Сталість розвитку регіональної економіки	Функціонування простої та економічно справедливої податкової системи Стабільність податкового законодавства
Провідна вагомість малого і середнього бізнесу	Дотримання принципів прозорості адміністрування податків Забезпечення прозорості податкових перевірок, неприпустимість тиску податкових контролюючих органів задля забезпечення норм бюджетних надходжень Обґрунтування податкового навантаження
Дегінізація системи	Планові податкові перевірки суб'єктів бізнесу з

оплати праці	домінуванням попереджень натомість надмірного тиску й збільшення податкових навантажень на фонди оплати праці
Фінансове забезпечення розвитку регіонів та громад	Децентралізація в системі податків в контексті забезпечення спроможних регіональних і місцевих бюджетів з можливостями локального вирішення проблем соціально-економічного характеру
Інноваційний розвиток бізнес-середовища	Забезпечення рівномірності податкового навантаження, що слугує становленню конкурентних ринкових відносин між суб'єктами господарювання Податкові стимули інноваційної діяльності бізнесу в розрізі розробок і впроваджень на основі обґрунтованих умов переходу на спрощену систему оподаткування інноваційно-активних суб'єктів господарювання Податкові стимули інноваційної діяльності бізнесу в обмежених просторових координатах (спеціальні економічні зони, технологічні поліси, технологічні парки та ін.)
Інноваційний розвиток економіки з переходом на наступний технологічний уклад	Податкові стимули для галузей економіки, що представляють цільовий технологічний уклад Податкові стимули реалізації національного проекту технологічного розвитку на визначений період часу

Термін сталості розкриває закономірні та передбачувані процеси покращення змін, що дозволяє забезпечувати різнострокове стратегічне планування, здійснення довгострокових і капіталомістких інвестицій. З одного боку, сталість вступає в протиріччя з динамічними прогресивними змінами. З іншого боку, в умовах розривів за рівнем розвитку між різними країнами та сферами, сталість розвитку економіки є запорукою більш виваженого обґрунтування технологічного прогресу з позиції впливу на інші сфери життя суспільства. Сталість розвитку регіональної економіки потребує стабільності соціально-економічної та політичної ситуації в державі, що є одним з ключових загрозливих чинників для України.

Звідси впливають наступні чинники податкової політики, пов'язані з розвитком бізнес-середовища, особливо в сегменті малого і середнього бізнесу. У даному контексті податкова політика повинна реалізовуватись з дотриманням принципів прозорості адміністрування податків, а також обґрунтування податкового навантаження.

Отже, реалізація усіх вищезазначених заходів сприятиме процесам виходу малого та середнього підприємництва на європейський рівень розвитку, поліпшенню бізнес-клімату, зміцненню позицій малого підприємництва в загальній структурі вітчизняної економіки, модернізації у сфері малого підприємництва, спрямованої на збільшення його внеску у соціально-економічний розвиток регіонів, підвищенню ефективності малого підприємництва, у тому числі збільшення його складової в обсягах вітчизняного промислового та сільськогосподарського виробництва і як наслідку наповнення дохідної частини місцевих бюджетів.

Висновки до розділу 3

Для створення сприятливого клімату щодо розвитку господарської діяльності акцентовано увагу на прями удосконалення податкової політики, а саме: реформування системи фіскальних стимулів інвестиційної діяльності; наведення порядку у сфері відшкодування ПДВ; запровадження інституту консолідованої групи платників податків; спрощення податкової звітності та обліку окремих податків; удосконалення інформаційних технологій комунікації платників податку та контролюючих органів, а також розширення «онлайн» сервісів; повернення до механізму розрахунку податку на прибуток, що ґрунтувався на фактичних показниках прибутку.

Зміцненню фінансової основи розвитку Івано-Франківської громади, розширенню повноважень органів місцевого самоврядування та підвищенню економічного рівня громади сприятиме реалізація таких заходів: посилення інвестиційної складової місцевого бюджету; зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування; удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин; запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання законодавства; підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих. Реалізація вищевказаних заходів щодо реформування місцевих бюджетів в Україні сприятиме зміцненню фінансової бази місцевого самоврядування, посиленню впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій та підвищенню рівня проживання громадян.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки, пропозиції та рекомендації, які відповідно до поставленої мети, відображають вирішення основних завдань магістерської роботи:

Податковий механізм є явищем загальним, а конкретно до кожного податку слід вживати термін «механізм оподаткування». В цьому випадку окремої уваги заслуговує механізм оподаткування суб'єктів господарювання, оскільки він у процесі реалізації податкової політики держави має одну з пріоритетних бюджетоформуючих ролей. Основними принципами механізму оподаткування виокремлено: стабільність, рівна напруженість, обов'язковість, сплата у встановлений законодавством термін, принцип соціальної справедливості, принцип стимулювання оподаткування.

Функції механізму оподаткування згруповано у два блоки: основні й додаткові. Основні функції охоплюють сутнісну функцію податку (фіскальну) і дві загальнофінансові (регулюючу і контрольну). Саме на цих функціях ґрунтується податковий механізм і разом з ними становить цілісний комплекс. Додаткові функції деталізують головні цілі, реалізовані через підсистему основних функцій. Завданнями збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів.

Розглянувши теоретичні основи організації та функціонування бюджетів районного рівня можна сказати, що бюджетна децентралізація має проводитись перекладанням не дефіциту та фіскального тиску на місцеві бюджети, а перекладанням повноважень та фінансових важелів на місцеві органи самоврядування від централізованих міністерств та відомств. Формування доходів місцевих бюджетів має здійснюватися за принципом бюджетної еквівалентності або за принципом національної солідарності. Витратний підхід до формування

місцевих бюджетів, що застосовується зараз, має наслідком виродження регіонів та відсутність стимулів до підвищення доходної бази місцевих бюджетів.

Джерелами формування доходів місцевих бюджетів є такі розділи: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти, тобто кошти, одержані від інших органів державної влади. Стан і рівень доходів місцевих бюджетів значною мірою визначаються способами їх формування. Способи формування доходів, у свою чергу, зумовлені характером та особливостями економічної системи.

Для аналізу формування та використання місцевих бюджетів буде використано всю сукупність запропонованих методів та прийомів аналізу, оскільки проведення аналізу явищ та процесів за допомогою окремих методів не дає достатньо повного і точного результату

Визначено, що бюджетна політика розвитку територій направлена на підвищення ролі органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері, надання їм розширених функцій та досягнення спроможності забезпечувати розвиток території за рахунок ефективного розпорядження наявними ресурсами та використання і пошук додаткових можливостей формування спроможних територій. Протягом 2018-2022 рр. відбувалося поступове збільшення дохідної та видаткової частин державного бюджету України.

В цілому в Україні протягом 2018-2022 рр. внаслідок різкого зниження прибутків підприємств та переходу ряду з них на спрощену систему оподаткування, надходження від податку на прибуток реально скоротилися на 37,1%.

Значну роль у формуванні бюджетних доходів у 2022 р. відіграли трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ - 26,9%, зокрема іноземні гранти - 22% доходів. Така допомога засвідчила солідарність з Україною передових країн світу під час

збройної агресії росії. Частка іноземних грантів у сумарному залученні зовнішнього фінансування (з урахуванням позик) досягла 46%. Залучення підтримки світових лідерів та отримання суттєвої фінансової допомоги як у вигляді грантів, та кредитів дозволило збалансувати бюджет країни та закінчити 2022 рік з більш оптимістичними результатами, ніж передбачалося.

Загалом у структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу питому становлять податок та збір на доходи фізичних осіб, офіційні трансферти, єдиний податок з фізичних осіб. За 2022 р. до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд грн. доходів загального та спеціального фондів. Найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень.

У 2022 р. доходи міського бюджету Івано-Франківської ТГ зменшилися на 7,46%. Внаслідок зміни трансфертної політики та реформ в окремих галузях (з 1 січня 2020 р. соціальні субвенції перенесено на Мінсоцполітики (пільги та житлові субсидії населенню + допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям), медична субвенція передбачалась лише на I квартал) спостерігається зменшення обсягів трансфертів до місцевих бюджетів.

У місцевому бюджеті Івано-Франківської територіальної громади на загальний фонд припадає 99,36% у 2020 р. У 2021 р. відбувається його скорочення до 87,51%, а у 2022 р. частка загального фонду досягає 96,44%.

Формування місцевих бюджетів Івано-Франківської міської територіальної громади відбувається за рахунок податків та зборів на доходи фізичних осіб (частка зарахування до бюджету - 60%), податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності (100%), рентну плату, акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (5%), акцизний податок з пального (13,44%), місцеві податки - податок на

майно, єдиний податок, туристичний збір (100%), та екологічний податок, що зараховується до спеціального фонду бюджету (25%).

Надходження податку на доходи фізичних осіб протягом 2020-2022 рр. збільшилися на 60%. При цьому у 2021 р. приріст становив 22,37%, а у 2022 р. 30,78%. Це зумовлено значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям. Також Івано-Франківська громада продемонструвала здатність протистояти загрозам та швидко адаптуватися до ситуацій, а також змогла гідно прийняти внутрішньо-переміщених осіб, забезпечити їх належною інфраструктурою та наданням публічних послуг на відповідному рівні. І навіть з урахуванням значних податкових пільг громади зуміли наповнювати свої бюджети на рівні минулого року і відновити зростання.

У 2022 році Івано-Франківська МТГ отримала 2.9 млрд. грн. надходжень до загального фонду, з них 22.6% - місцеві податки і збори. Сума місцевих податків та зборів протягом досліджуваного періоду зросла на 56,52%.

Суттєво зросла протягом 2020-2022 р. рентна плата. Це відбулося внаслідок суттєвого зростання рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Значне зростання надходжень вказаного податку відбулося за рахунок зростання обсягів рентної плати за спеціальне користування лісовими ресурсами у зв'язку зі змінами в законодавстві нормативу її зарахування до бюджетів ОТГ та приєднанням до міста територій з лісовими насадженнями при створенні об'єднаної громади.

Акцизний податок в цілому у 2021 р збільшився на 42,75% У 2022 р. відбулося скорочення надходження акцизного податку на 27,91%. Здебільшого це пов'язано із скороченням обсягів імпорту та його звільненням від оподаткування на початку війни (встановлення акцизу на імпорт пального на рівні 0 євро за 1000 літрів (Закон України №2120-ІХ від 15.03.2022), збільшенням тіньового обігу підакцизних товарів, пільговим оподаткуванням ряду імпортованих товарів.

Офіційні трансферти займають значну частку в структурі доходів бюджету громади – 23,3% у 2020 р. та 13,7 – у 2022 р. Це вказує на певну залежність місцевого самоврядування від трансфертів з різного рівня бюджетів при виконанні ними повноважень. Значну частку в трансфертах займають цільові трансферти (субвенції). Це свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від цільових трансфертів та низьку автономність щодо розпорядження коштами.

В структурі місцевих податків і зборів найбільша частка належить єдиному податку, а саме : у 2022 р. – 65,1%.

Основу економічного розвитку громади складає розвиток малого і середнього бізнесу (99,9% від загальної кількості економічно активних підприємств становлять підприємства МСП). Зокрема, на території Івано-Франківської міської територіальної громади працює 3926 економічно активних підприємства - суб'єктів господарської діяльності. Частка у загальній кількості підприємств: великих підприємств – 0,1%, середніх - 3,6%, малих - 96,3%. Варто зазначити, що за кількістю діючих середніх та малих підприємств на 10 тис. наявного населення Івано-Франківськ випереджає середньообласний показник у 2,5 рази.

В Івано-Франківській територіальній громаді протягом 2019-2021 рр. кількість діючих суб'єктів господарювання збільшилась на 50,01%, що пов'язано з реорганізацією адміністративних центрів в Україні та прийняттям 12 червня 2020 року Кабінетом Міністрів України розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей.

Розвиток ринку праці міста Івано-Франківськ у 2019-2021 рр. характеризувався збереженням високого рівня зайнятості населення – питома вага зайнятих у загальній чисельності наявного населення міста щорічно перевищувала відповідний показник по Україні в цілому.

Обсяг реалізованої продукції Івано-Франківської міської територіальної громади у 2020 р. збільшився в порівнянні з 2019 р. на 10,37%. Частка громади у загальнообласному обсязі реалізації склала 16,2%. Частка обсягів реалізації підприємств промисловості становить 40,8% в загальному обсязі реалізації. Найбільшу питому вагу у структурі реалізації займали підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (56,9%).

У 2021 р. приріст обсягу реалізованої продукції склав 66,52%.

Беззаперечним лідером у 2021 р. серед машинобудівних підприємств є ТОВ "Електролюкс Україна". Показники діяльності ДП ВО "Карпати" становлять 136,7% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. АТ "Івано-Франківський локомотиворемонтний завод" – спостерігається ріст обсягів реалізації – 124,7%.

Обсяг надходжень податку на прибуток підприємств у 2021 р. зріс на 2,13% порівняно з 2020 р. У 2022 р. відбулося зменшення на 7,07% в порівнянні з 2021 р. внаслідок різкого зниження прибутків підприємств та переходу ряду з них на спрощену систему оподаткування

За 2020 рік підприємцями (фізичними та юридичними особами) сплачено до бюджету міської територіальної громади 291,5 млн грн єдиного податку.

Єдиний податок з юридичних осіб у 2020 р. сплачено в сумі 48,257 млн. грн.. у 2021 р. його сума збільшилась на 35.67 %. Це відбулось внаслідок збільшення кількості суб'єктів господарювання та покращенні результатів їх діяльності.

У місті Івано-Франківську попри важку економічну ситуацію через пандемію, за підсумками 2020 року, спостерігається позитивна динаміка реєстрації підприємницької діяльності суб'єктами господарювання. Так, станом на 2021р. у місті зареєстровано 28397 СПД (з яких 14718 - ФОП та 13679 - ЮО), що на 1161 СПД більше, ніж на початок 2020 року. Це призвело до збільшення суми реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб,

фізичних осіб-підприємців та громадських формувань на 29,35%. Але у 2022 р. відбулося зменшення на 37,83%.

Надходження від екологічного податку мали нерівномірний характер, що відображає зальну тенденцію доходів від податків та зборів протягом 2020-2022 рр.

Найбільшу частку у складі власних доходів загального фонду міського бюджету становить єдиний податок фізичних та юридичних осіб.

Отже, малі суб'єкти підприємництва впливають на дохідну частину місцевих бюджетів через сплату єдиного податку. Середні суб'єкти підприємництва впливають на дохідну частину місцевих бюджетів через сплату як єдиного податку так і через сплату податків загальної системи оподаткування (ПДФО, військовий збір, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, податок на майно).

Для створення сприятливого клімату щодо розвитку господарської діяльності акцентовано увагу на прями удосконалення податкової політики, а саме: реформування системи фіскальних стимулів інвестиційної діяльності; наведення порядку у сфері відшкодування ПДВ; запровадження інституту консолідованої групи платників податків; спрощення податкової звітності та обліку окремих податків; удосконалення інформаційних технологій комунікації платників податку та контролюючих органів, а також розширення «онлайн» сервісів; повернення до механізму розрахунку податку на прибуток, що ґрунтувався на фактичних показниках прибутку.

Зміцненню фінансової основи розвитку Івано-Франківської громади, розширенню повноважень органів місцевого самоврядування та підвищенню економічного рівня громади сприятиме реалізація таких заходів: посилення інвестиційної складової місцевого бюджету; зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування; удосконалення системи регулювання міжбюджетних

відносин; запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання законодавства; підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих. Реалізація вищевказаних заходів щодо реформування місцевих бюджетів в Україні сприятиме зміцненню фінансової бази місцевого самоврядування, посиленню впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій та підвищенню рівня проживання громадян.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА

1. Волковець Т. В. Сутність податкового механізму та його зв'язок з податковою політикою і податковою системою / Т. В. Волковець // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. — 2013. — № 2 (66). — С. 325—330.
2. Гладченко Т. Б. Поняття податкового механізму та його елементи / Т. Б. Гладченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. — 2016. — № 21. — С. 62—64.
3. Податкове право України : навч. посіб. / за ред. М. П. Кучерявенка. — Х. : Право, 2010. — 256 с.
4. Васильєва Н. В. Податковий механізм забезпечення місцевого економічного розвитку територій в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 16. С. 75-78.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Редакція від 01.01.2014. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/436-15/
6. Закон України «Про захист економічної конкуренції» [Електронний ресурс]/ Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2210-14
7. Цивільний кодекс [Електронний ресурс]/ Режим доступу:zakon.rada.gov.ua/go/435-15
8. Міщенко Д. А., Перетятко А. В. Податковий потенціал як основна складова бюджетних можливостей регіону. Ефективна економіка. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
9. Цимбалюк І.О., Антонюк Д.А., Карлін М.І. Проблемати оцінки податкового потенціалу регіону як іманентної складової фіскального простору / Економіка та суспільство. 2022 Вип.№ 39. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1348/1302>
10. Козюк В.В. Історія економіки та економічної думки: від ранніх цивілізацій до початку ХХ століття: Навчальний посібник/ В.В.Козюк. – Харків: Консум, 2001.

– 448с.

11. Рум'янцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс]/ Режим доступу http://pidruchniki.ws/11900216/ekonomika/opodatkuvannya_zed
12. Кучерявенко М.П. Податкове право: Навчальний посібник/ М.П. Кучерявенко. – К.:Юрінком Інтер 2004. – 678с.
13. Воронова Л.К. Фінансове право України [Електронний ресурс]/ Режим доступу http://pidruchniki.ws/pravo/finansove_pravo_ukrayini_-_voronova_lk
14. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]/ Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/11
15. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України : [навч. посіб.] / В.І. Кравченко. - К. : Знання, КОО, 2012. - 487 с.
16. Василенко Л., Добровінський М. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. / Адміністративне право і процес .2017. № 3. С. 123-126.
17. Цимбалюк І.О., Павліха Н.В., Корнелюк О.А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій / Економіка та суспільство. 2023. Вип. № 55. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2937/2858>
18. Набатова Ю.О., Ус Т.В. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Ефективна економіка. 2015. No5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>
19. Ніколенко В.Ю., Свешніков С.М., Юрченко В.В. та ін. Місцеві бюджети як чинник стабільності розвитку регіонів : навчальний посібник. Київ, 2016. 41с.
20. Конституція України [Електронний ресурс]/ Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр
21. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]/ Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/2456-17

- 22.Європейська хартія про місцеве самоврядування [Електронний ресурс]/ Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/994_036
- 23.Всесвітня декларація про місцеве самоврядування [Електронний ресурс]/ Режим доступу <https://sites.google.com/.../vsesvitna-deklaracia-miscevogo-samovraduvann...>
- 24.Європейська хартія міст [Електронний ресурс]/ Режим доступу www.rv.gov.ua/sitenev/dubensk/ua/4730.htm
- 25.Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]/ Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр
- 26.Закон України «Про державний бюджет на 2023 рік» [Електронний ресурс]/ Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
- 27.Бюджет розвитку або субвенцій [Електронний ресурс]/ Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/30-2014-п
- 28.Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб.-2-ге вид., випр. і доп./ Г.В.Савицька. – К.:Знання, 2008. – 662с.
- 29.Постанова ВРУ «Про Основні напрями бюджетної політики на 2014 рік» [Електронний ресурс]: Режим доступу rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=47168
- 30.Стаття 152 Регламенту Верховної Ради [Електронний ресурс]: Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/1861-17
- 31.Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: Програма економічних реформ на 2010–2014 роки. – К.: Комітет з економічних реформ при Президентові України, 2010. – 87 с. Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки / municipal.gov.ua/articles/show/article/54
- 32.Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки [Електронний ресурс]: Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/187-2013-п
- 33.Основні засади грошово-кредитної політики Національного банку [Електронний

- ресурс]: Режим доступу www.bank.gov.ua
34. www.pwc.com/gx/.../paing-taxes/.../pwc.paing-taxes-2013-full-report
35. www.ref.rushkolnik.ru/v87198/?page=11
36. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів // КМУ, Розпорядження від 23 травня 2007 р. N 308-р.
37. Концепція реформування місцевих бюджетів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 308-р (із внесенням змін від 21.07.2010 р. № 1465-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=308-2007-%F0>. – Назва з екрану.
38. Коніщева Н. Напрями фінансового забезпечення місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. Режим доступу: naub.oa.edu.ua/.../napryamy-reformuvannya-finansovoho-zabezpechen
39. Шевченко О.В. Зміни бюджетно-податкового регулювання регіонального розвитку: перші підсумки: аналітична доповідь / О.В. Шевченко. – К.: Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2011. – 10 с.
40. Програма покращення умов обслуговування платників податків Полтавського району та збільшення надходжень до Державного та місцевого бюджетів на 2012-2015 роки [Електронний ресурс]: Режим доступу / poltrayrada.gov.ua/uploads/files/sessia%209/programa%20mdpi.doc
41. Програма покращення умов обслуговування платників податків на виконання вимог Податкового кодексу України спрямована на збільшення надходжень до Державного та місцевого бюджетів на 2012 - 2015 р.р. від 02.12.10 № 2755-VI зі змінами та доповненнями.
42. Закону України від 04.12.1990 № 509-XII «Про державну податкову службу в Україні» зі змінами та доповненнями/
43. Доручення Президента України від 15.08.11 № 1-1/1792 щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг та підвищення їх якості/

- 44.Доручення Прем'єр – міністра України від 20.08.11 № 39859/1/1-11
- 45.Указ Президента України від 14.07.2000 № 887 «Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади».
- 46.Указ Президента України від 01.08.2002 № 683 «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади».

БІБЛІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Тема магістерської роботи «Дослідження стану та перспектив розвитку підприємництва в Івано-Франківській області».

Обсяг пояснювальної записки 100 сторінок.

Перелік графічного матеріалу:

1. Мета і завдання магістерської роботи.
2. Динаміка доходів та видатків державного та місцевих бюджетів
3. Структура доходів місцевих бюджетів
4. Структура доходів міського бюджету Івано-Франківської ТГ
5. Динаміка окремих податків у доходній частині загального фонду бюджету Івано-Франківської ТГ
6. Динаміка основних показників діяльності суб'єктів господарювання Івано-Франківської ТГ
7. Динаміка податків та зборів, сплачених юридичними особами Івано-Франківської ТГ
8. Внесок суб'єктів господарювання у доходи загального фонду міського бюджету
9. Напрями зміцнення дохідної частини бюджету Івано-Франківської територіальної громади
10. Чинники податкової політики, що сприяють підвищенню впливу суб'єктів господарювання на формування місцевих бюджетів

10.01.2024

С.В. Дрозд